

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

2020-жылдын III чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

**Бишкек
2020-жылдын ноябрь айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2020-жылдын III чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын 30-ноябрындагы № 2020-П-07/69-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	9
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	12
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	12
2.2. Тышкы сектор	15
3-глава. Акча-кредит саясаты	18
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	18
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	21
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	25
4-глава. Инфляция динамикасы	27
4.1. Керектөө баа индекси.....	27
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	28
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	29
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	29
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	31
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	37
2-тиркеме. Глоссарий	38
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	40

Резюме

2020-жылдын үчүнчү чейрегинде COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу тышкы чөйрөдөгү олуттуу өзгөрүүлөр Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүү тенденцияларына таасир берүүнү уланткан.

Отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасында коронавирус инфекциясы менен ооругандардын саны жогорку чегине жеткендиги байкалган, бул көптөгөн чектөөлөр алынып салынгандан кийин экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишин кечендеткен. Ал эми 2020-жылдын II чейрегинин экинчи жарымынан тартып карантин чаралары токтотулгандан кийин, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү экономикалык жигердүүлүк бир аз жакшырган.

Өнүккөн өлкөлөрдө катуу изоляция алынып салынгандыгына байланыштуу, дүйнөлүк экономикада энергия продукцияларына жана азык-түлүк товарларына суроо-талап акырындап калыбына келиши байкалган. Азык-түлүккө жана мунайга баалардын акырындык менен өсүшү коронавирус инфекциясынын жаңы толкунунан кооптонуудан жана чектөөлөрдүн кайрадан киргизилишинен улам ооздукталып турган.

2020-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча экономикалык көрсөткүчтөр 2019-жылдагыдан кыйла төмөн түптөлүп, ИДӨнүн төмөндөшү 6,0 пайызды түзгөн (“Кумтөр” ишканаларын эске албаганда төмөндөө 7,1 пайызды түзгөн). 2020-жылдын тогуз айынын жыйынтыгында өлкөгө акча которуулардын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү басаңдаган, бирок өткөн жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчүнөн төмөн деңгээлде түптөлгөн, бул ички керектөөнүн кыйла басаңдашына алып келген.

Байкоого алынып жаткан мезгилде соода балансы бардык функционалдык топтор боюнча импорттук операциялардын кыскарышынын жана алтын экспортунун өсүшүнүн таасиринде түптөлгөн. Жыйынтыгында, өлкөдө соода балансынын тартыштыгы 361,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 15,1 пайызга төмөндөп, 1,4 млрд АКШ долларын түзгөн.

Фискалдык сектордо COVID-19 пандемиясынан улам, коңшу мамлекеттер менен чек ара жабылгандыктан жана чектөө чаралары киргизилгендиктен, бажы жана салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшү эсебинен, мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрүнүн өз ара айырмасы жогорулагандыгына байланыштуу жагдайдын начарлашы байкалган. 2020-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгында мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 15,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,9 пайызды түзгөн (2019-жылдын январь-сентябрь айларында бюджеттин тартыштыгы 2,0 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз чегинде түптөлгөн).

Каралып жаткан мезгил ичинде инфляциянын жылдык деңгээли II чейректеги 7,2 пайыздан кыскаруу менен 5,3 пайызды түзгөн. Азык-түлүк товарларынын өсүш арымынын төмөндөшү жана ички керектөө талабынын начарлашы, ошондой эле күйүүчү-майлоочу майларга баанын төмөндөшү инфляцияны ооздуктоочу негизги факторлордон болгон. Учурдагы өзгөчө экономикалык шарттарда 2020-жыл ичинде инфляциянын орточо мааниси бир маанидеги чекте сакталып, убактылуу тездешти күтүлөт.

Улуттук банктын пайыздык саясаты өзгөрүүсүз бойдон калган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында негизги ченге жакын деңгээлде өзгөрүп турган. Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээли сакталып калган, бул коммерциялык банктардын Улуттук банктын ликвиддүүлүктү сиңирүү (абсорбция) инструменттерине жогору суроо-талабын шарттаган. Ички валюта рыногунда АКШ долларынын сомго карата курсунун волатилдүүлүгү мурдагы чейрекке салыштырганда төмөндөгөн. Отчеттук чейректе сомду алмашуу курсу 1 АКШ доллары үчүн 75,9887 сомдон 79,6000 сомго чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

2020-жылдын II чейрегинин экинчи жарымынан тартып көпчүлүк чектөө чаралары токтотулгандан кийин Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндөгү экономикалык жигердүүлүк бир аз жакшырган.

Отчеттук мезгил ичинде Россия ИДӨсүнүн өсүш арымы күтүлгөндөй эле басаңдаган, ошол эле учурда инфляция өбөлгө түзүүчү кыска мөөнөттүү факторлордун таасиринде бир аз тездегендиги байкалып, бирок Россия Банкынын таргетинен төмөн деңгээлде болгон.

Казакстанда экономиканын өнүгүшүнүн терс тенденциясы сакталып, ошол эле учурда карантин чаралары жеңилдетилгендигине байланыштуу, бир аз өсүш байкалган, ал эми инфляция жогорулоо тенденциясын уланткан.

Белоруссияда ИДӨнүн төмөндөө арымы басаңдаган, ал эми инфляция арымы экономикадагы инфляциялык жана девальвациялык күтүүлөрдүн өсүшүнөн улам, негизинен, белорус рублинин алсызданышына байланыштуу, Беларусь Республикасынын Улуттук банкынын таргетинен жогору түптөлүп, тездегендиги катталган.

Ал эми Арменияда коронавирус инфекциясынан улам жагдайдын начарлашына жана региондо геосаясий кырдаалдын курчушуна байланыштуу экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү кыйла төмөндөгөн.

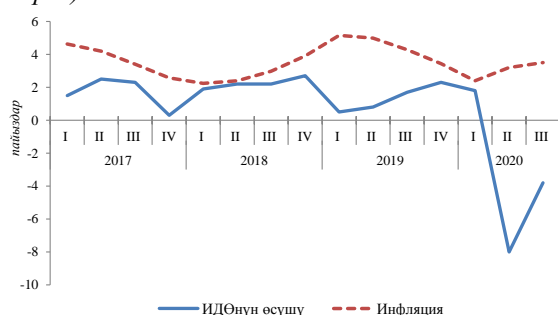
Кытайда эпидемиологиялык кырдаалдын жөнгө салынышына байланыштуу экономикалык жигердүүлүк күч алып, ИДӨнүн өсүш арымы өткөн жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөргө жакындап, инфляция көрсөткүчтөрү басаңдаган.

АКШ экономикасы 2020-жылдын III чейрегинде интенсивдүү түрдө калыбына келе баштаган, буга локдаун алып салынгандан, финансылык шарттар жеңилдетилгенден жана фискалдык колдоодон кийин калтырылган суроо-талаптын ишке ашырылышы өбөлгө түзгөн.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

өсүү (0,1 п.п.) негизги салымын кошкон. Ошондой эле отчеттук мезгил ичинде эпидемияга каршы чаралардын жеңилдетилиши кызмат көрсөтүү чөйрөсүндөгү динамиканын жакшырышына алып келген. Ошол эле учурда ОПЕК+ макулдашуусу күчүндө тургандыктан, “пайдалуу кендерди казып алуу” жана эл аралык ташууларга

2020-жылдын III чейрегинде өзүн-өзү обочо сактоо режими токтотулгандан кийин Россия ИДӨсүнүн төмөндөө арымы басаңдаган. Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин алдын ала баа берүүсүнө ылайык, отчеттук мезгилде өлкөнүн ИДӨсү жылдык мааниде 3,8 пайызга кыскарган, ал эми мурдагы чейректе 8,0 пайызга¹ төмөндөгөн. ИДӨнүн төмөндөө арымынын басаңдашына соода тармагынын (1,5 п.п.) жана кайра иштетүү өнөр жайынын (0,7 п.п.) динамикасынын жакшырышы жана айыл чарбасындагы

¹ Росстаттын баа берүүсү

белгиленген чектөөлөрдөн улам, “транспорттук комплекс” тармактары өлкөнүн ИДӨсүнүн динамикасына олуттуу терс салымын кошууну уланткан.

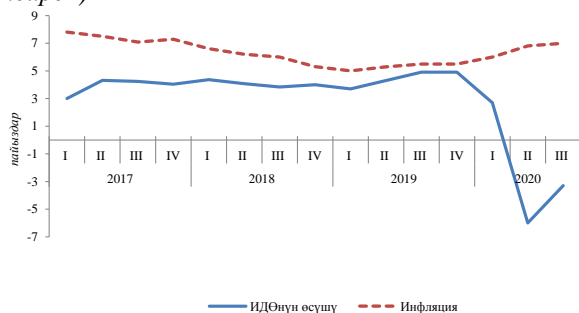
Каралып жаткан мезгил ичинде жеңилдетилген акча-кредит саясатына, Россия Банкынын жана өлкө өкмөтүнүн чараларына байланыштуу, корпоративдик сыяктуу эле, чекене сегменттерде да кредиттик жигердүүлүктүн өсүшү байкалган, бул иш жигердүүлүгүнүн акырындап калыбына келе баштагандыгын билдирет.

2020-жылдын III чейрегинде Россияда инфляцияга өбөлгө түзүүчү кыска мөөнөттүү факторлордун көбөйүшүнөн улам, жылдык инфляция деңгээли мурдагы чейректеги 3,1 пайыздан 3,5 пайызга чейин өскөн. 2020-жылдын сентябрь айында инфляция, негизинен, азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшү эсебинен 3,7 пайызга чейин жогорулаган. Ал эми азык-түлүк боюнча жылдык инфляция бир аз жогорулаган, кызмат көрсөтүүлөрдүн баасынын өсүш арымы июлдагы деңгээлине кайтуу менен төмөндөгөндүгү байкалган. Жылдык базалык инфляция 3,3 пайызды түзгөн, бул бир ай мурдагыга салыштырганда, 0,2 пайыздык пунктка жогору.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2020-жылдын III чейрегинде Казакстанда экономиканын өнүгүшүнүн терс тенденциясы

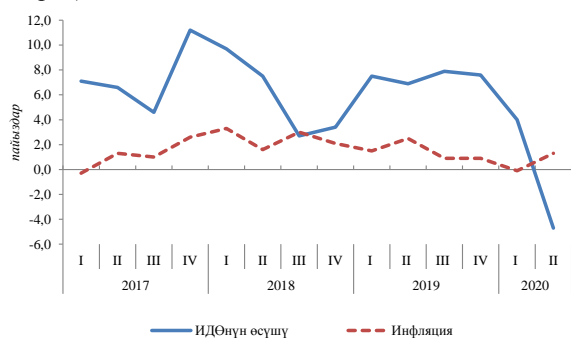
сакталып тургандыгы, ошондой эле анын жандануусу да байкалган. 2020-жылдын январь-сентябрь айларында ИДӨнүн төмөндөөсү 2019-жылдын ушул мезгилиндеги 4,3 пайызга өсүүгө каршы 2,8 пайызды түзгөн. Өтүп жаткан жылдын экинчи жарымында карантин чараларынын жеңилдетилиши жана өбөлгө түзүүчү монетардык жана фискалдык саясаттын сакталышы экономикалык жигердүүлүктүн жандана

башташына шарт түзгөн. Ошентип, сентябрь айында беш айлык ИДӨнүн төмөндөө арымынын басаңдашы байкалган (ИДӨнүн өсүш арымы январь-август айларында -3,0 пайызды түзгөн). Реалдуу сектордо тогуз ай ичинде алгылыктуу өсүш арымы (2,2 пайызга) тездеген, ал эми саламаттыкты сактоо (85,7 пайыз) жана байланыш (62,4 пайызга) тармактарына инвестициялардын көлөмү кыйла жогорулагандыгы байкалган. Транспорт (17,1 пайызга), соода (9,5 пайыз) жана административдик тейлөө (4,9 пайызга) тармактарында төмөндөө байкалган.

2020-жылдын III чейрегинде Казакстандагы инфляция деңгээли 2019-жылдын тиешелүү мезгилиндеги 5,4 пайызга каршы 7,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Инфляциянын түзүмүндө азык-түлүк товарларына баалар жылдык мааниде 10,8 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга – 5,5 пайызга, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө – 3,6 пайызга жогорулаган.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армян Республикасынын Борбордук банкы

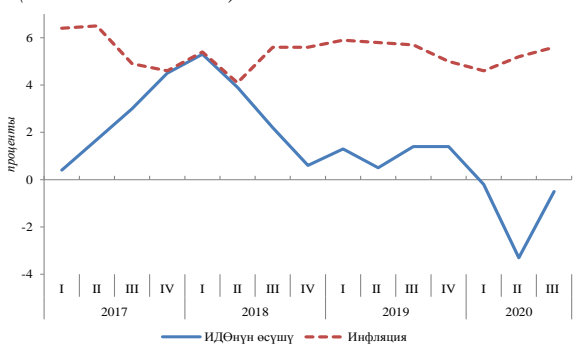
киргизилгендигине байланыштуу төмөндөгөн, жада калса, өнөр жай сектору жана агросектордун өсүү деңгээли нөлдүн тегерегинде катталган. Ошентип, 2020-жылдын январь-сентябрь айларында өнөр жай сектору, агроөнөр жай сектору жана энергетикалык комплекс гана алгылыктуу динамиканы (тиешелүүлүгүнө жараша, жылдык 1,0 пайыз, 0,5 пайыз жана 1,5 пайыз) көрсөткөн. Ал эми калган тармактар боюнча: курулуш – 15,7 пайызга, соода – 11,4 пайызга, кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү – 11,7 пайызга кыйла төмөндөө катталган.

2020-жылдын сентябрында Арменияда 2019-жылдын сентябрындагы 0,2 пайыз инфляцияга салыштырмалуу 0,2 пайыз деңгээлинде дефляция катталган. Мында инфляциянын ооздукталган динамикасы пандемия шарттарында экономикадагы суроо-талаптын аздыгы, ошондой эле армян драмынын АКШ долларына карата курсунун салыштырмалуу туруктуулугу менен түшүндүрүлөт.

Армения өкмөтүнүн расмий болжолдоолоруна ылайык, 2020-жылдын жыйынтыгында экономикалык төмөндөө 6 пайыз өлчөмүндө күтүлгөн, бирок ал 6,8 пайызга чейин кайра каралган, мында Карабахтагы согуш аракеттеринин натыйжасындагы кошумча төмөндөө 0,8 п.п. деңгээлинде бааланган. Көпчүлүк эксперттер 6,0-7,2 пайыз төмөндөөнү жана 2021-жылы акырындап 3,2 пайызга чейин өсүүнү болжолдоп жатышат.

Беларусь

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү 2020-жылдын январь-сентябрь айларында экспорт жана ички керектөө көлөмүнүн тездик менен кыскаруусунан улам, биринчи жарым жылдыктын жыйынтыгындагы 5,7 пайыздан 6,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

Армениянын статистикалык комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча, буга чейин экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө түрткү берген тармактар коронавирус инфекциясынын күчөшүнө жана Тоолуу Карабах өрөөнүндөгү конфликт боюнча согуш аракеттеринен улам аскердик абал

Чектөө чаралары жеңилдетилгенден кийин дүйнөлүк иш жигердүүлүгү бир аз жанданган шартта, Белоруссияда 2020-жылдын III чейрегинде ИДӨнүн төмөндөшү мурдагы чейректеги (-)3,3 пайыздан (-)0,5 пайызга чейин басандаган. Ошол эле учурда отчеттук мезгил ичинде керектөө суроо-талабы аз бойдон калган. Жалпысынан, Беларусь Республикасынын бюджет саясаты түрткү берүү мүнөзүндө сакталып турган.

Белоруссиянын ИДӨсү 2020-жылдын январь-сентябрь айларында өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырганда,

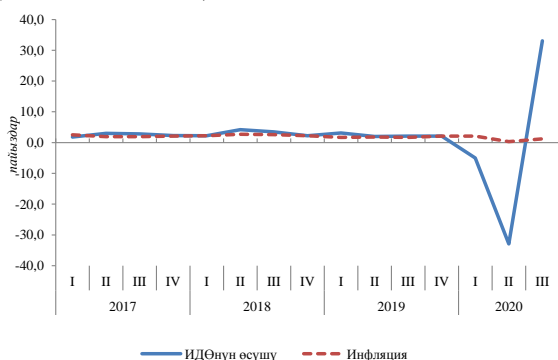
1,3 пайызга төмөндөгөн. Секторлор боюнча алгылыктуу өсүш арымы чекене товар жүгүртүүдө (+2,4 пайыз) жана айыл чарба өндүрүшүндө (+4,9 пайыз) байкалган.

2020-жылдын сентябрында керектөө бааларынын жылдык өсүшү таргеттен ашып, 6,1 пайызды түзгөн, бул августта чет өлкө валютасына болгон талап жогорулагандыгынан улам, белорусь рублинин алсызданышына байланыштуу, көбүнчө импорттолуучу товарларга баанын жогорулашы менен шартталган. Ошондой эле жашылча жана мөмө-жемиш продукцияларына баалардын жогорку өсүш арымы сакталып турган. Мында экономикалык жигердүүлүктүн басаңдашы дезинфляциялык таасирин уланткан. Беларусь Республикасынын Улуттук банкы өлкөдөгү инфляция деңгээли отчеттук жылдын жыйынтыгы боюнча максаттуу көрсөткүчтөн (5 пайыз) ашып, 6 пайыз тегерегин түзө тургандыгын болжолдоп жатат.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

АКШ экономикасы 2020-жылдын II чейрегинде мурда болуп көрбөгөндөй төмөндөөдөн кийин III чейректе интенсивдүү түрдө калыбына келе баштаган.

Экономикалык талдап-иликтөө бюросунун алдын ала маалыматы боюнча, отчеттук мезгил ичинде АКШ экономикасынын калыбына келүү менен өсүш арымы 33,1 пайызды түзгөн, буга локдаун алынып, финансылык шарттар жеңилдетилгенден жана фискалдык колдоо көрсөтүлгөндөн кийин калтырылган суроо-талаптын ишке ашырылышы өбөлгө түзгөн.

Экономиканын калыбына келишине акыркы керектөө, ошондой эле инвестициялардын көбөйүшү негизги салымын кошкон. Ал эми тышкы суроо-талап экспортко салыштырганда импорттун кыйла калыбына келиши эсебинен өсүш арымына, тескерисинче, терс салымын кошкон.

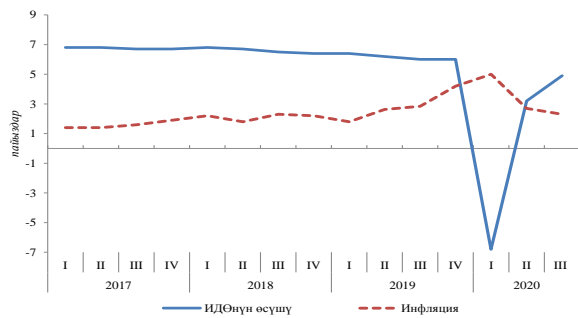
Биринчи жарым жылдыкта Америка экономикасына колдоо көрсөткөн мамлекеттик чыгашалар III чейректе федералдык деңгээлде да, штаттар жана жергиликтүү бийлик органдарынын деңгээлинде да төмөндөп, болгону аскердик чыгашалардын өсүшү байкалган. Bloomberg аналитиктеринин иликтөөлөрүнө ылайык, экономика III чейректе кыйла тезирээк калыбына келгендиги байкалган, андан кийин COVID-19 пандемиясынын кеңири жайылышына, ошондой эле бизнести жана жарандарды колдоо боюнча бир катар убактылуу чаралар токтотулгандыгына байланыштуу басаңдагандыгы белгиленген.

Өтүп жаткан жылдын сентябрь айында АКШда керектөө баалары жылдык мааниде 1,4 пайызга өскөн, ал эми айлык эсептөөдө инфляция 0,2 пайыз деңгээлинде катталган. Коронавирус инфекциясынын пандемиясы АКШда инфляциянын төмөндөшүнө алып келген: керектөө бааларынын динамикасынын ФРС тарабынан байкоого алынган көрсөткүчү - PCE¹ индекси сентябрь айында жылдык мааниде 1,5 пайызга өскөн.

¹ PCE базалык индекси керектөө секторунда инфляциянын негизги индикаторлорунун бири болуп саналат, ФРС эсептик ченди өзгөртүү жөнүндө чечим кабыл алуу менен аларды байкоого алат. ФРС жылдык эсептөөдө 1,0 пайыздан 2,0 пайызга чейинки индекс деңгээлин «ыңгайлуу» деп эсептейт.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА.

агрардык сектор 2,3 пайызга, өнөр жай – 0,9 пайызга, ал эми кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү – 0,4 пайызга көбөйгөндүгү белгиленген.

Эксперттер болжолдогондой эле, Кытай экономикасы өкмөттүн экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү максатындагы бир катар түрткү берүүчү чаралары, ошондой эле вирусту токтотуу багытында калкты талаптагыдай изоляциялоо жана көзөмөлдөө саясаты аркылуу рессецияга жол бербей, салыштырмалуу тез калыбына келүүгө жетишкен.

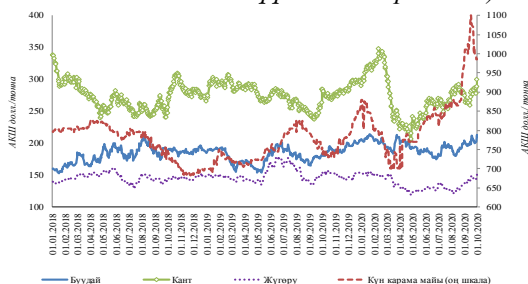
2020-жылдын III чейрегинде инфляция эпидемиологиялык жагдайдын кыйла жакшырышына байланыштуу, 2020-жылдын II чейрегиндеги 2,7 пайыздан жылдык маанидеги 2,3 пайызга чейин басаңдаган (2019-жылдын III чейрегинде баалардын 2,9 пайызга өскөндүгү белгиленген). 2020-жылдын январь айынан сентябрь айына чейинки мезгил аралыгында өлкөдөгү инфляция 3,3 пайызды түзгөн.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк рынокто Кыргызстан тарабынан импорттолгон негизги азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы салыштырмалуу жогору болгон. Ички бааларга инфляциялык таасир берүү тобокелдиктери дүйнөлүк рыноктордо орточо катары бааланат. Отчеттук мезгил ичинде карантин чараларын киргизүү кооптонуусу жана геосаясий тобокелдиктердин сакталышы шарттарда, мунай рыногунда баалардын акырындап калыбына келиши белгиленген. Алтынга баа туруктуу болгон.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Европа бирлигинде жүгөрүнүн айрым түрлөрүнүн түшүмдүүлүгү начарлагандыктан, эл

2020-жылдын III чейрегинде Кытай экономикасы пандемия башталгандан тартып жарым жылдан кийин, коронавирууска чейинки көрсөткүчтөрүнө кайта баштаган.

Өлкөнүн ИДӨсү үчүнчү чейректе 2019-жылдын ушул мезгилиндеги 6,0 пайызга салыштырганда, 4,9 пайызга өскөн (II чейректеги өсүш көрсөткүчү 3,2 пайызды түзгөн, ал эми I чейректе 6,8 пайызга рекордук кыскаруу белгиленген). Жалпысынан, Кытай ИДӨсү 2020-жылдын январь-сентябрь айларында 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 0,7 пайызга өскөн. 2020-жылдын 9 айынын жыйынтыгында

агрардык сектор 2,3 пайызга, өнөр жай – 0,9 пайызга, ал эми кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү – 0,4 пайызга көбөйгөндүгү белгиленген.

Эксперттер болжолдогондой эле, Кытай экономикасы өкмөттүн экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү максатындагы бир катар түрткү берүүчү чаралары, ошондой эле вирусту токтотуу багытында калкты талаптагыдай изоляциялоо жана көзөмөлдөө саясаты аркылуу рессецияга жол бербей, салыштырмалуу тез калыбына келүүгө жетишкен.

2020-жылдын III чейрегинде инфляция эпидемиологиялык жагдайдын кыйла жакшырышына байланыштуу, 2020-жылдын II чейрегиндеги 2,7 пайыздан жылдык маанидеги 2,3 пайызга чейин басаңдаган (2019-жылдын III чейрегинде баалардын 2,9 пайызга өскөндүгү белгиленген). 2020-жылдын январь айынан сентябрь айына чейинки мезгил аралыгында өлкөдөгү инфляция 3,3 пайызды түзгөн.

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк рынокто Кыргызстан тарабынан импорттолгон негизги азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы салыштырмалуу жогору болгон. Ички бааларга инфляциялык таасир берүү тобокелдиктери дүйнөлүк рыноктордо орточо катары бааланат. Отчеттук мезгил ичинде карантин чараларын киргизүү кооптонуусу жана геосаясий тобокелдиктердин сакталышы шарттарда, мунай рыногунда баалардын акырындап калыбына келиши белгиленген. Алтынга баа туруктуу болгон.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда негизги товардык топторго баалардын өсүшү байкалган.

Европада дан эгиндеринин түшүмүнө ыңгайсыз аба-ырайы шарттарынын таасири жөнүндө тынчсыздануудан жана түштүк жарым шарында орун алган өндүрүш тобокелдиктеринен улам, дан эгиндерине баалар жогорулаган.

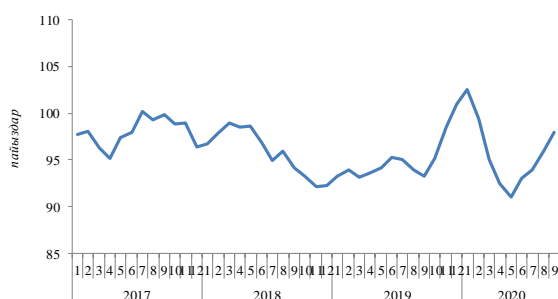
Мындан тышкары, эң оболу,

аралык баасы жогорулаган. Ошондой эле 2021-жылы дүйнөдө, анын ичинде Россияда, Австралияда жана Европа бирлигинде дан эгиндерин өндүрүү көлөмү жогорулашы болжолдонууда.

Ал эми өсүмдүк майларына баалар дүйнөдө импортко суроо-талаптын жогору болушуна жана запастардын аздыгына байланыштуу жогорулоо динамикасын көрсөткөн. Күн карама майы Кара деңиз регионунда түшүм өткөн жылдагыга салыштырганда кыйла аз болот деп кооптонуудан улам кымбаттаган. Россиянын Айыл чарба министрлигинин маалыматына ылайык, 2020-жылы өлкөнүн түштүгүндө ыңгайсыз аба-ырайы шарттарына байланыштуу, күн карама түшүмүнүн азайышы болжолдонууда. Кыргызстандын керектөө куржунунун түзүмүндө басымдуу үлүштү ээлеген күн карама майынын баасынын жогорулашы сентябрдын аягында тездегендиги байкалган.

Ал эми канттын баасы волатилдүү динамиканы көрсөткөн, бирок, бүтүндөй алганда, баалар орточо жогорулагандыгы белгиленген. Дүйнөлүк рыноктордо бул азыкка котировкалар жыл башынан өндүрүүчү негизги өлкөлөрдө канттын болжолдонгондон кыйла жогору өндүрүлүшүнөн улам төмөндөгөн.

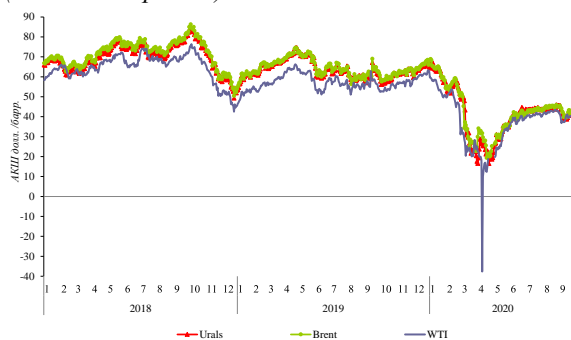
1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

2020-жылдын III чейрегинде ФАО азык-түлүк бааларынын орточо индекси өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 1,9 пайызга жогорулап, 95,9 пункту түзгөн. Буга, негизинен, өсүмдүк майларына, дан эгиндерине жана кантка баалардын өсүшү таасирин тийгизген. Эт жана сүт азыктарына баалардын индекси бир аз төмөндөгөн.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

Отчеттук мезгил ичинде чектөө чаралары жеңилдетилгенден кийин дүйнөнүн ири өлкөлөрүнүн экономикасында мунай рыногунда мунай баасынын өсүшү байкалган. Натыйжада, Brent маркасындагы мунайга орточо баа бир баррель үчүн 43,3 АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн, бул өткөн чейрекке салыштырганда 29,8 пайызга көп. Мында геосаясий тобокелдиктеринин күчөшүнө, карантин чараларынын киргизилишинен кооптонууга жана 2020-жылдын сентябрынан тартып иш

жигердүүлүгүнүн төмөндөшүнө байланыштуу, отчеттук мезгилдин акырына карата бир баррель үчүн 41,0 АКШ долларын түзүү менен мунай баасы бир аз төмөндөгөн (сентябрь айынын башталышында Brent маркасындагы мунайдын баасы бир баррель үчүн 44,4 АКШ долларын түзгөн).

ОПЕК+ макулдашуусуна ылайык, 2020-жылдын сентябрынан тартып жыл акырына чейин мунай казып алуу көлөмүнүн кыскарышы күнүнө 7,7 млн баррелди, ал эми 2021-жылдын 1-январынан суткасына 5,8 млн баррелди түзөт. ОПЕК+ уюмунун мүчөлөрүнүн кийинки жолугушуусу 2020-жылдын 30-ноябрына жана 1-декабрына пландаштырылган, анда бүтүмдүн параметрлери талкууланат. Бул макулдашуу 2022-жылдын апрелине чейин күчүндө болуп, шарттары 2021-жылдын декабрында кайра каралышы мүмкүн.

ОПЕК уюму 2020-жылы дүйнөдө мунайга суроо-талаптын өсүшүн суткасына 90,3 млн баррелден 90,0 млн баррелге чейин төмөндөшүн болжолдогон. Ал эми 2021-жылы суткасына 96,3 млн баррелге чейин өсүшү күтүлөт (буга чейин суткасына 96,8 млн баррелге чейин болжолдонгон).

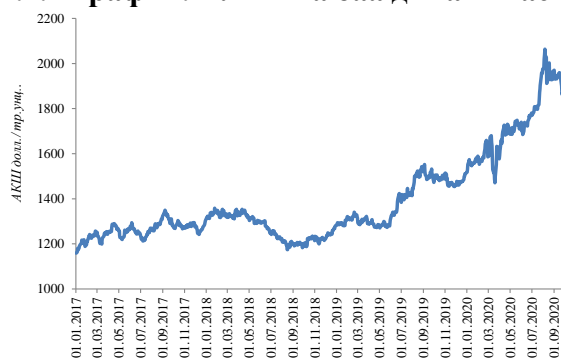
Дүйнөдө эпидемиологиялык кырдаалдын курчушуна байланыштуу Эл аралык энергетика агенттиги 2020-жылы мунайга суроо-талаптын суткасына 0,4 млн баррелге азайып, 91,3 млн баррелге чейин түшүүсүн болжолдогон. 2021-жылы Эл аралык энергетика агенттигинин болжолдоосуна ылайык, суроо-талаптын суткасына 5,8 млн баррелге калыбына келип, 97,1 млн баррелге чейин жетишин болжолдогон, анткен менен бул 2019-жылдын көрсөткүчүнөн суткасына 3 млн баррелге аз.

АКШнын Энергетика министрлиги 2020-жылы өлкөдө мунай казып алуу көлөмүнүн 11,4 млн баррелге чейин өсүшүн жана бир баррель үчүн бааны 41,2 АКШ долларынан 40,6 АКШ долларына чейин төмөндөшүн болжолдогон. 2021-жылы мунайга сунуштун өсүшүнө АКШ, Канада, Бразилия жана Норвегия негизги драйвер болуп калган.

ЭВФтин болжолдоосу боюнча 2021-жылы мунайга баалар бир баррель үчүн 40 АКШ долларынан 50 АКШ долларына чейинки диапазондо калышы күтүлөт.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

Отчеттук мезгилдеги алтынга баалар рыноктун туруктуулугун тастыктаган. Алтынга баа жыл башынан 2020-жылдын 30-сентябрына карата абал боюнча 24,3 пайызга өсүү менен бир трой унциясы үчүн 1 885,82 АКШ долларын түзгөн, ал эми август айынын башталышында бир трой унциясы үчүн 2 063,54 АКШ доллары өлчөмүндөгү максимумга жеткен.

Эксперттердин болжолдоосу боюнча АКШ экономикасына түрткү берүүчү кошумча чаралардын кабыл алынышы инфляциялык процесстерге шарт түзөт, жана натыйжада, алтындын наркынын өсүшү үчүн негизги триггер болуп калат. Ошол эле учурда Д. Байдендин президенттик шайлоодо жеңишке жетиши фискалдык колдоо көрсөтүүнүн кыйла масштабдуу топтому кабыл алынат деп үмүттөндүрөт, бул көбүнчө АКШдагы инфляциялык күтүүлөргө өбөлгө түзөт. Ошондой эле, COVID-19 пандемиясынын экинчи толкунунун жана АКШ менен Кытайдын ортосундагы конфликт жагдайынын жайылышына байланыштуу геосаясий тобокелдиктер да баалардын туруктуулугуна салым кошууну улантат.

Мындан тышкары, АКШ ФРСинин чендерди эң аз дегенде эки жыл бою нөлгө жакын мааниде кармап туруу ниети алтынга колдоо көрсөтүүчү фактор болуп саналат.

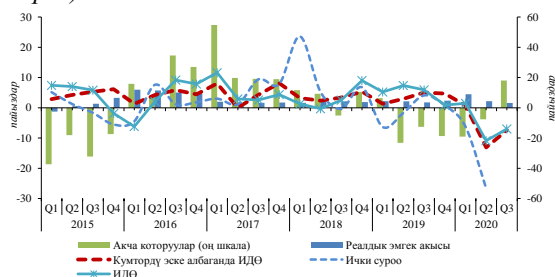
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде коронавирус инфекциясына бөгөт коюу боюнча чектөө чараларынын таасиринде экономиканын өсүш арымы 2019-жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөрдөн төмөн түптөлүү менен төмөндөөсүн уланткан.

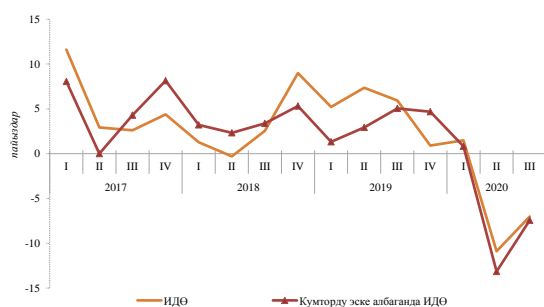
Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

кошкон, ал эми айыл чарба сектору 0,5 п.п. өлчөмүндө алгылыктуу салым кошкон. Дүйнөдө орун алган коронавирус пандемиясы тышкы шарттардын болуп көрбөгөндөй начарлашын шарттап, өлкөнүн реалдуу секторунун макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө терс таасирин тийгизген.

2020-жылдын январь-август айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 9,0 пайызга жогорулап, 17,9 миң сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы билим берүү чөйрөсүндө (24,4 пайыз), административдик жана кошумча иштерде (18,5 пайыз), мейманканалардын жана тойканалардын ишинде (16,3 пайыз) байкалган.

Мында 2020-жылдын январь-август айларында реалдуу эмгек акынын өсүшү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 3,2 пайызды (2019-жылдын январь-август айларында өсүш 4,2 пайыз) түзгөн.

Коронавирус инфекциясынын жайылып кетишине жана анын экономикага тийгизген таасирине байланыштуу, 2020-жылдын январь-сентябрь айларында Кыргыз Республикасынын ИДӨсү 6,0 пайыз деңгээлинде олуттуу төмөндөгөнү белгиленген (“Кумтөр” ишканаларын эске албаганда төмөндөө 7,1 пайызды түзгөн).

2020-жылдын II чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын төмөндөөсү¹ жылдык мааниде алганда 26,7 пайызды түзгөн. Мындай төмөндөө, үй чарбаларынын керектөөлөрү (-34,9 пайызга) азайгандыгынан улам түптөлгөн акыркы керектөө көлөмүнүн (-26,8 пайызга) кыскарышы менен шартталган.

2020-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы 2019-жылдын ушул эле мезгилинин жыйынтыгынан кыйла төмөн түптөлгөн. Натыйжада, соода (-3,0 п.п.), транспорт (-1,2 п.п.) жана башка статьялар (-1,0 п.п.) экономикага терс салымын

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. Кыйла актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

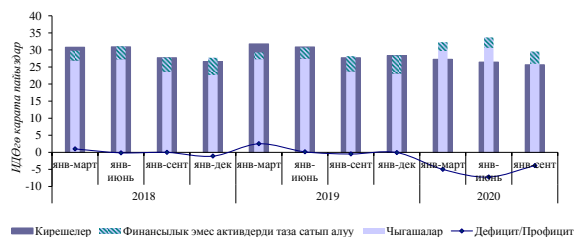
² Бүтүндөй республика боюнча кичи ишканаларды эске албаганда.

Мамлекеттик финансы сектору

2020-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет тартыштыгы 15,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,9 пайызды түзгөн (2019-жылдын январь-сентябрь айларында 2,0 млрд сом же ИДӨгө карата 0,5 пайыз өлчөмүндө бюджет тартыштыгы түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы 10,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 2,5 пайызды түзгөн (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда).

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

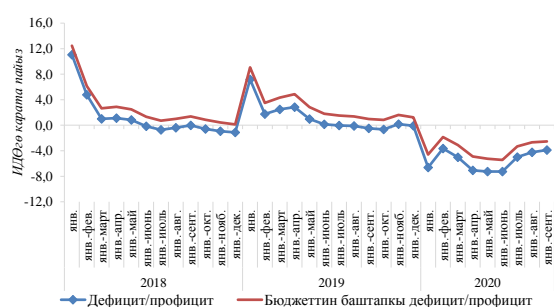
Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

мурдагыдай эле бюджеттин киреше бөлүгүнүн олуттуу үлүшүн ээлейт. Салыктык эмес кирешелер жана расмий трансферттердин түшүүсү бюджеттин киреше бөлүгүнүн өсүшүнө оң салымын кошкон (тиешелүүлүгүнө жараша 1,9 жана 1,5 п.п.).

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишке чыгашалар жылдык мааниде алганда 8,7 пайызга же 8,3 млрд сомго жогорулоо менен 103,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 25,9 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө “эмгекке төлөө” (+22,4 пайыз), “гранттар жана төгүмдөр” (+12,6 пайыз) статьялары боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган, ал эми калган статьялар боюнча чыгашалардын төмөндөшү белгиленген.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен кирешелери 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 8,1 пайызга же 9,0 млрд сомго азайып, 102,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 25,7 пайызды түзгөн. Коронавирус инфекциясынын жайылып кетишине каршы аракеттенүү үчүн Кыргыз Республикасында экономикалык ишкердикти чектөө салыктык түшүүлөрдүн 2019-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырмалуу төмөндөшүнө алып келген (-15,0 пайыз же 12,9 млрд сом), мындай түшүүлөр

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга (төмөнкү топтор боюнча операцияларды камтыган: негизги фондулар, запастар, жер) бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 14,5 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,6 пайызды түзүү менен 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 20,7 пайызга же 3,8 млрд сомго азайган. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келген.

Инвестициялар

2020-жылдын январь-сентябрь айларында инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2019-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырганда 14,7 пайызга төмөндөгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар

(млн сом, пайыздар)

	январь-сентябрь			
	2019-ж.		2020-ж.	
	млн. сом		үзүңү пайыздар	
Барыгы	90 034,1	77 632,3	100,0	100,0
Ички инвестициялар	63 954,5	57 111,6	71,0	73,6
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	2 315,3	2 028,8	2,6	2,6
Жергиликтүү бюджет	1 034,2	644,0	1,1	0,9
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	30 673,5	28 106,5	34,1	36,2
Банктын кредити	1 573,1	639,6	1,7	0,8
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	28 358,4	25 692,7	31,5	33,1
Тышкы инвестициялар	26 079,6	20 520,7	29,0	26,4
Чет өлкө кредити	14 220,9	13 464,9	15,8	17,3
Тике чет өлкө инвестициялары	4 716,7	4 476,1	5,3	5,8
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	7 142,0	2 579,7	7,9	3,3

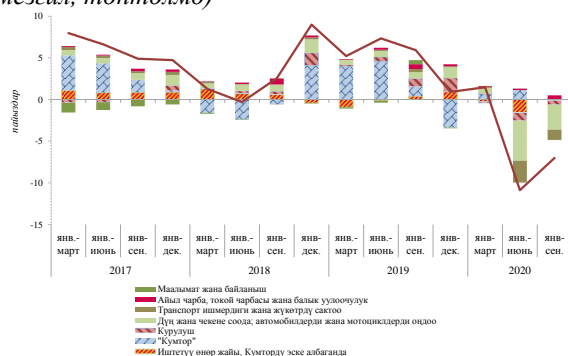
Булагы: КР УСК

каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 10,7 пайызга, анын ичинде банктардын кредиттеринин эсебинен 59,3 пайызга, жергиликтүү бюджеттин эсебинен 37,7 пайызга, республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен 12,4 пайызга төмөндөгөн. Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү жалпы алганда 21,3 пайызга кыскарган, анын ичинде чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен 63,9 пайызга, чет өлкө кредиттеринин эсебинен 5,3 пайызга кыскарган.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

чарба жана байланыш секторлорун кошпогондо, калган бардык секторлордо терс мааниде сакталган. Кароого алынган мезгил ичинде айыл чарба продукциясын дүңүнөн чыгаруу көлөмүнүн 2019-жылдын январь-сентябрь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда 2,1 пайызга өсүшү өсүмдүк өстүрүү (2,4 пайызга) жана мал чарба (1,8 пайызга) продукциясын өндүрүү көлөмүнүн көбөйүшү менен камсыз болгон.

Өнөр жай өндүрүшү көлөмүнүн 2020-жылдын январь-сентябрь айларында кыскарышы, негизинен, мунай заттарын (55,8 пайызга), текстиль, кийим-кече жана бут кийим тигүү өндүрүшү, тери жана булгаары (21,6 пайызга), жыгач жана кагаз буюмдарын өндүрүү, полиграфиялык иштин көлөмүнүн (13,4 пайызга) төмөндөшү менен шартталган.

Соода жүгүртүүнүн, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоонун 2019-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырганда төмөндөөсү, негизинен, дүң (18,4 пайызга) жана чекене (15,6 пайызга) соода көлөмдөрүнүн азайышы менен түшүндүрүлөт.

ИДӨ дефлятору 2020-жылдын январь-сентябрь айларында алгылыктуу болуп, 5,6 пайызды түзгөн, бул 2019-жылдын январь-сентябрь айларындагы көрсөткүчтөн

Негизги капиталга инвестициялардын азайышы кайра иштетүү өндүрүшүнүн, электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба, суу менен камсыз кылуу, тазалоо, калдыктарды иштеп чыгуу, чекене жана дүң соода жүргүзүү, транспорттук иш жана жүк сактоо, мейманкана жана тойкана, билим берүү, саламаттыкты сактоо, башка тейлөө ишинин, ошондой эле турак-жай курулуш объекттеринин курулушунда белгиленген.

2020-жылдын январь-сентябрь айларында ички булактардын эсебинен

2020-жылдын январь-сентябрь айларында ИДӨнүн төмөндөшүнө коронавирус инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу боюнча чектөө чаралары таасирин тийгизген.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча ИДӨнүн номиналдуу көлөмү 2020-жылдын январь-сентябрь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 6,0 пайызга азайып, 400,2 млрд сомду (2019-жылы 9 айында өсүш 6,2 пайызды) түзгөн. Мында экономикалык өсүш көрсөткүчтөрү айыл

7,7 п.п. жогору. Январь-сентябрь айларында транспорт иши (-32,9 пайыз), соода (-16,0 пайыз) жана курулуш (-7,7 пайыз) сыяктуу негизги секторлор экономикага терс таасирин тийгизген.

2020-жылдын март айында айрым областтардын аймактарына киргизилген өзгөчө абал жана өзгөчө кырдаал режимдери экономикалык жигердүүлүктүн кыскарышына олуттуу таасир тийгизген, ал эми коңшу мамлекеттер менен чек аралардын жабылышы жүк ташууну кыйындаткан.

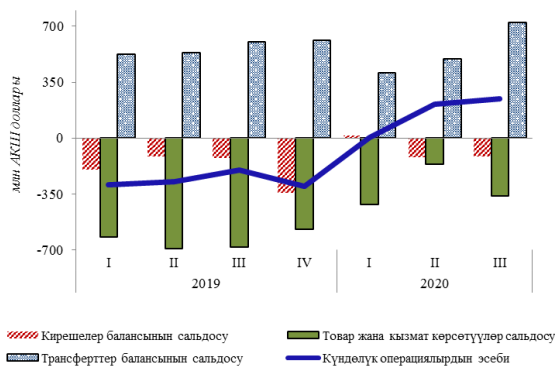
Мындан тышкары, өлкөнүн экономикасынын өсүшүнө шайлоодон кийинки мезгилдеги митинг жана иш таштоого байланыштуу тобокелдиктер кедергисин тийгизген.

2.2. Тышкы сектор¹

Дүйнөдөгү эпидемиологиялык кырдаалга байланыштуу күндөлүк операциялар эсеби 2020-жылдын III чейрегинде товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн балансынын тартыштыгынын кыскарышынан жана күндөлүк трансферттердин төмөндөө арымынын басаңдашынан улам оң белгиде түзүлгөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ доллары)

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча

Болжолдонгон жана алдын ала маалыматтарга ылайык, күндөлүк эсептин оң балансы 2020-жылдын III чейрегинде 245,9 млн АКШ долларын түзгөн (ИДӨгө карата 2,0 пайыз²).

Отчеттук мезгил ичинде Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы 52,5 пайызга төмөндөп, 361,4 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденция экспорттун көбөйүшү шартында импорттук берүүлөрдүн азайышы менен шартталган.

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы³

(млн АКШ доллары)

	2017	2018	2019	2019 III ч.	2020 * III ч.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 383,3	-3 033,8	-2 626,0	-761,0	-361,4	-52,5	399,7
Экспорт (ФОБ)	1 813,9	1 916,0	2 042,9	463,0	535,4	15,6	72,3
Алтын	700,4	664,2	832,9	167,8	269,6	60,7	101,8
Импорт (ФОБ)	4 197,2	4 949,9	4 669,0	1 224,1	896,7	-26,7	-327,3
Мунайпродуктылар	567,2	809,6	627,2	160,9	101,9	-36,7	-59,0

* Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 15,6 пайызга өсүп, 535,4 млн АКШ долларын түзгөн. Отчеттук мезгил ичинде экспорттун

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

³ Тышкы соода боюнча көрсөткүчтөр Улуттук статистика комитетинин ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода жүргүзүүгө тандалма изилдөө жүргүзүү боюнча кошумча баа берүүлөрүн жана Улуттук банктын экспорт боюнча кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

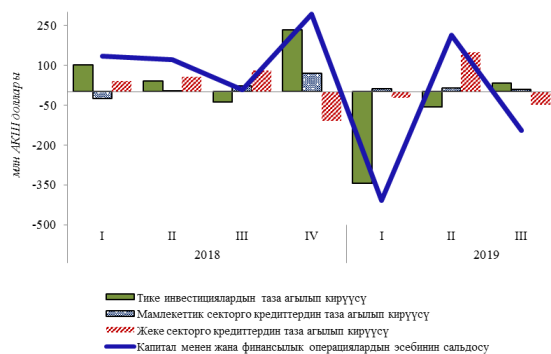
динамикасына, физикалык көлөмдүн өсүшү сыяктуу эле, баалардын өсүшүнүн эсебинен алтынды берүү көлөмүнүн 60,7 пайызга көбөйүшү таасир эткен. Башка позициялар экспортунун төмөндөшү басаңдап, 10,0 пайызды түзгөн. Башка товарларды экспорттоонун динамикасына негизги таасирин тийгизген кийим-кечелерди берүүлөрдүн кыскарышы менен катар эле, кендерди жана баалуу металлдардын концентраттарын, тирүү малды, жашылча-жемиштер менен мөмө-жемиштерди берүү көлөмүнүн өсүшү байкалган.

2020-жылдын III чейрегинде товарлардын импорту (ФОБ баасында) 896,7 млн АКШ долларын түзүп, өткөн жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчүнүн деңгээлинен 26,7 пайызга төмөн калыптанган. Коронавирус эпидемиясынын жайылышына жол бербөө иш-чараларына байланыштуу чек аралар боюнча киргизилген чектөөлөр, ошондой эле өлкөдөгү экономикалык жигердүүлүктүн азайышы импорттун динамикасына олуттуу таасирин тийгизүүдө. Ташылып келинген энергия продукцияларынын, кийим-кече жана бут кийимдердин, кездемелердин жана башка позициялардын көлөмүнүн төмөндөшү байкалган.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин өсүш арымы жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнүн эсебинен калыбына келтирилген. 2020-жылдын май айынан тартып жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнүн көлөмү турукташып, III чейректин жыйынтыгында таза агылып кирүү көлөмүнүн 15,8 пайызга өсүшү байкалган. Мындай тенденция эмгек мигранттарын кабыл алган өлкөлөрдө коронавирустун жайылышын ооздуктоо үчүн карантин чараларынын жеңилдетилишине байланыштуу болгон. Мамлекеттик сектор тарабынан алынган трансферттер 27,3 млн АКШ долларына чейин өскөн. Отчеттук чейрек ичинде кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 2,9 млн АКШ доллар өлчөмүндө болжолдонууда, ал эми “киреше” статьясы боюнча терс сальдо 114,5 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2020-жылдын III чейрегинде күндөлүк эсептин оң балансы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 144,3 млн АКШ доллары өлчөмүндө таза агылып чыгуусу менен коштолот. Капитал менен операциялар эсеби 20,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлөт, ал эми финансылык эсеп боюнча 165,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс баланс күтүлүүдө.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Экономикалык жигердүүлүк төмөндөгөн шартта, “башка инвестициялар” статьясы чет өлкө активдеринин өсүшүнөн жана ссудалык капиталдын чектелген агылып кирүүсүнүн алкагында, резиденттердин чет өлкө милдеттенмелеринин кыскаруусунан улам терс белгиде түптөлөрү күтүлүүдө. Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 32,3 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда.

Ошентип, 2020-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 87,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)				
	2018 (ор.) январь-декабрь	2019 (ор.)* январь-декабрь	%	2019-ж. декабрь	2020-ж. сентябрь	%		
РЭАК	114,6	115,7	0,9	↑	116,5	116,7	0,2	↑
НЭАК	116,5	122,5	5,2	↑	123,8	125,8	1,6	↑
РЭАК кытай юанына карата	83,6	84,5	-2,3	↑	85,8	79,1	-7,9	↓
НЭАК кытай юанына карата	65,2	67,1	-2,2	↑	68,1	61,6	-9,6	↓
РЭАК еврого карата	104,3	108,2	-4,8	↑	110,9	97,7	-11,9	↓
НЭАК еврого карата	74,9	78,0	-4,7	↑	78,5	67,2	-14,4	↓
РЭАК каз. тенгесине карата	134,4	141,7	1,4	↑	141,3	137,4	-2,7	↓
НЭАК каз. тенгесине карата	155,8	171,0	5,6	↑	171,3	169,5	-1,0	↓
РЭАК орус рублине карата	123,2	122,0	6,0	↓	120,2	127,5	6,1	↑
НЭАК орус рублине карата	137,3	140,4	7,0	↑	136,4	144,6	6,0	↑
РЭАК түрк лирасына карата	160,8	165,8	14,4	↑	165,3	175,6	6,3	↑
НЭАК түрк лирасына карата	212,1	247,6	31,4	↑	254,3	284,2	11,8	↑
РЭАК АКШ долларына карата	89,5	87,6	-0,4	↓	89,1	82,2	-7,7	↓
НЭАК АКШ долларына карата	66,7	65,8	0,0	↓	65,8	59,7	-9,2	↓

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарксызданышы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жаакырчуусу

↑ - сомдун бекемдешши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

11,8 пайызга жана орус рублине карата 6,0 пайызга бекемделишинин¹ жана АКШ долларына карата 9,2 пайызга, еврого карата 14,4 пайызга, кытай юанына карата 9,6 пайызга жана казак тенгесине карата 1,0 пайызга нарксызданышынын алкагында түзүлгөн.

Кыргызстанда инфляция деңгээлинин кыйла төмөн деңгээлине карабастан² НЭАК индексинин бекемделиши реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексин 0,2 пайызга өсүшүн шарттаган, ал 2020-жылдын сентябрь айынын акырында 116,7 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2020-жылдын III чейрегинде 3,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли (алдын ала эсептөөлөр боюнча) 4,5 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Монетардык саясат 2020-жылдын III чейрегинде, коронавирус инфекциясынын жайылуу тобокелдигинин сакталышы шартында, бир жагынан, өлкөдөгү баанын туруктуулугун сактоого жана экинчи жагынан, экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү демилгелөө боюнча чараларын колдоого багытталган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты өзгөрүүсүз калган, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекте негизги чендин чегинде өзгөрүлүп турган.

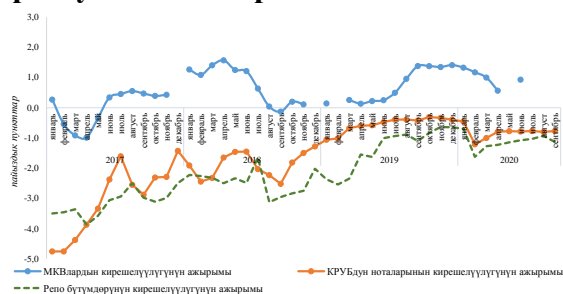
Мамлекеттик бюджеттин сакталып турган тартыштыгы акча базасынын көбөйүшүнө таасирин тийгизип, банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктүн көбөйүшүнө өбөлгө түзгөн, бул өз кезегинде, коммерциялык банктардын Улуттук банктын ликвиддүүлүктү сиңирүү инструменттерине болгон суроо-талабынын өсүшүнө түрткү берген.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

Тышкы чөйрөнү өнүктүрүү өбөлгөлөрүн жана келип чыккан ички шарттарды, ошондой эле орто мөөнөттүү келечектеги инфляция динамикасын баалоону эске алуу менен Улуттук банктын пайыздык саясаты 2020-жылдын III чейрегинде сакталып турган. Саясаттын негизги чендери өзгөрүүсүз калган. Улуттук банктын эсептик чени отчеттук мезгил ичинде 5,00 пайыз деңгээлинде сакталган.

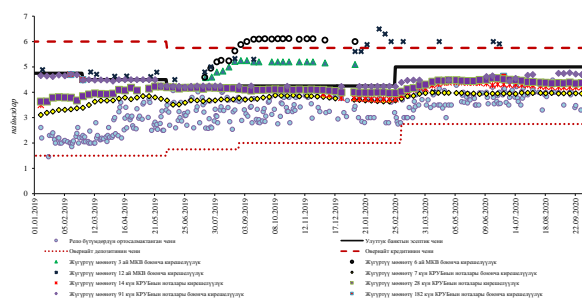
Пайыздык чек өзгөрүүсүз калган: «овернайт» депозити боюнча чен 2,75 пайыз деңгээлинде, «овернайт» кредити боюнча чен – 5,75 пайыз деңгээлинде (өтүп жаткан жылдын башында тиешелүүлүгүнө жараша 2,00 жана 5,75 пайыз деңгээлинде) сакталган.

3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

0,1 п.п. төмөндөп, -1,1 п.п. түзгөн. Улуттук банктын ноталарынын кирешелүүлүгүнүн эсептик ченге карата орточо спреди өткөн чейректин деңгээлинде сакталып, -0,8 п.п. түзгөн.

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери

аз төмөндөшү байкалган, мында, 91 күндүк ноталар боюнча чендер өскөн, ал эми 7 күндүк ноталардын чени өткөн чейректин деңгээлинде калган. Талдоого алынып жаткан

Чейрек ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин Улуттук банктын эсептик ченине жакындoo тенденциясы ар багытта болгон, бирок бүтүндөй чейрек ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банктын эсептик ченинин ортосундагы ажырым төмөндөшүн уланткан.

Улуттук банктын эсептик ченине карата банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча чендин орточо спреди отчеттук мезгил ичинде

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктүн өсүшүнүн алкагында Улуттук банктын ноталар рыногунун катышуучуларынын жигердүүлүгү жогорулаган, атап айтканда, сунуштун, суроо-талаптын жана сатуунун орточо аукциондук көрсөткүчтөрүнүн өсүшү байкалган. Улуттук банктын 14 жана 28 күндүк ноталары боюнча чендердин бир

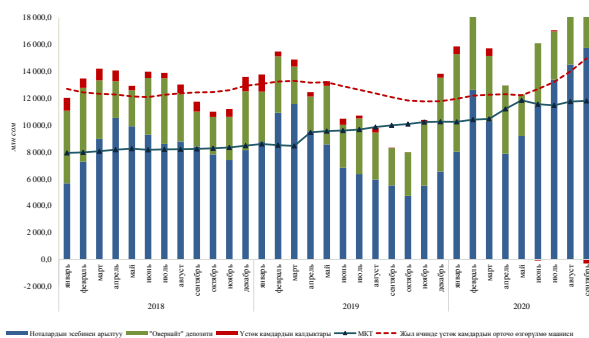
мезгил ичинде Улуттук банктын 14 жана 28 күндүк ноталарына суроо-талаптын олуттуу көбөйүшү байкалган, ал эми 91 күндүк ноталарга суроо-талап бир аз жогорулап, 7 күндүк ноталарга – төмөндөгөн.

2020-жылдын III чейрегинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан 12 айлык МКВны жайгаштыруу боюнча бардык жарыяланган аукциондор өткөрүлгөн эмес.

Отчеттук чейректе коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн көбөйүшү банктар аралык кредит рыногунда жигердүүлүктүн төмөндөшүнө таасирин тийгизген. 2020-жылдын III чейрегинде бул рынокто сом ликвиддүүлүгүнө карата суроо-талаптын азайышы байкалган. Рыноктун сыйымдуулугу көлөм жагынан да (2020-жылдын II чейрегинде 12,1 млрд сомдон тартып өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде 7,2 млрд сомго чейин), бүтүмдөрдүн саны боюнча да кыскарган (182 тартып 118 бүтүмгө чейин). Ошол эле учурда, займдардын наркы бир чейрек үчүн орточо 3,85 пайыздан 3,97 пайызга чейин жогорулагандыгы белгиленген.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

2020-жылдын III чейрегинде банк тутумунда COVID-19 эпидемиясынын жайылышына жол бербөө үчүн чектөө чараларынын колдонулушунан улам, өкмөттүк операциялардын түзүмүнүн өзгөрүшүнө байланыштуу үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогорулашы байкалган. Каралып жаткан чейрек ичинде акча базасы өкмөттүк операциялардын эсебинен 9,7 млрд сомго (II чейректе - 17,4 млрд сомго, I чейректе - 7,7 млрд сомго) жана Улуттук банктын

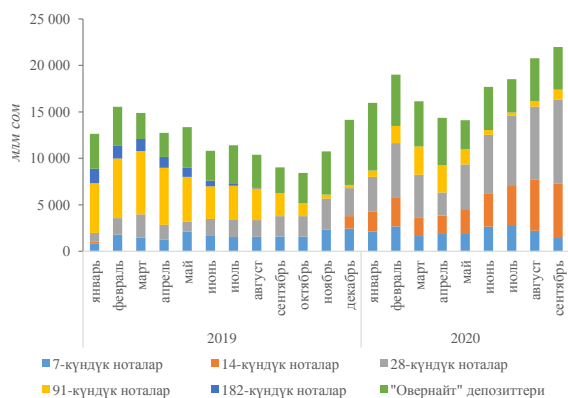
операцияларын себебинен (арылтуу операцияларын эске албаганда) 2,1 млрд сомго көбөйгөн.

Өз кезегинде, банктардан тышкаркы акчанын 9,5 млрд сомго өсүшү, үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин өсүшүнө басаңдатуучу таасирин тийгизген.

Ушундай шарттарда, отчеттук чейректин ичинде Улуттук банк ачык рынокто операцияларды жүргүзүү жана Улуттук банктагы “овернайт” депозиттерине коммерциялык банктар тарабынан бош ресурстарды жайгаштыруу аркылуу банк тутумунун үстөк ликвиддүүлүгүн сиңирүү операцияларын уланткан. Банк тутумунан үстөк ликвиддүүлүктү алып салуунун орточо күндүк көлөмү 2020-жылдын III чейрегинде өсүп, 18,8 млрд сомду түзгөн (өткөн чейректе ушул эле көрсөткүч 13,8 млрд сомду түзгөн).

Жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу 5,0 млрд сомго, 14,5 млрд сомго чейин көбөйгөн. Өз кезегинде, коммерциялык банктар тарабынан Улуттук банктын “овернайт” депозиттерине бош акча каражаттарынын жайгаштырылышы отчеттук мезгилде орто эсеп менен өткөн чейректин деңгээлинде 4,3 млрд сомду түзгөн.

3.1.5-график. Арылтуу түзүмү

Сиңирүү операцияларынын өсүшү, негизинен, Улуттук банктын ноталарынын арылтуу операцияларынын түзүмүндөгү үлүшүнүн 2019-жылдын акырындагы 48,4 пайыздан отчеттук чейректин акырында 77,5 пайызга чейин көбөйүшү менен коштолгон. Каралып жаткан мезгилдин акырына карата арылтуунун жалпы түзүмүндөгү “овернайт” депозиттеринин үлүшү 22,5 пайызды түзгөн (жыл башынан бери - 29,1 п.п.).

Ошол эле учурда, 2019-жылга салыштырмалуу, коммерциялык банктардын суроо-талабы 91 күндүк ноталардан кыска мөөнөттүү 28 жана 14 күндүк баалуу кагаздар жагына жылгандыгы белгиленген, жүгүртүүдөгү ноталардын түзүмүндө алардын үлүшү (айкын наркы боюнча) чейректин акырында тиешелүүлүгүнө жараша 51,7 (жыл башынан бери +9,4 п.п.) жана 33,8 пайызга чейин жогорулаган (жыл башынан бери +15,1 п.п.).

Улуттук банктын кредит саясаты

Кыргыз Республикасынын экономикасына COVID-19 эпидемиясынын тийгизген терс таасири шартында, ошондой эле орто мөөнөттүү мезгил ичинде инфляция динамикасын эске алуу менен Улуттук банк, отчеттук чейректе экономиканы кредиттөө үчүн максаттуу ликвиддүүлүктү сунуштоо чараларын колдоо максатында, кредиттик аукциондорду өткөрүүнү уланткан.

2020-жылдын отчеттук чейрегинде Улуттук банк "Айыл чарбасын каржылоо-8" долбоорунун ишке ашырылышына көмөктөшүүнүн алкагында эки кредиттик аукционду өткөргөн, мында, сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү акыркы карыз алуучулар үчүн каржылоо багытына жараша 10,0 пайызга чейин пайыздык ченди чектөө менен 2,0 млрд сомду түзгөн. Аукциондордун жыйынтыгында, банктар 0,3 млрд сом суммасындагы каражаттарды тандап алган.

Жалпысынан, жыл башынан бери Улуттук банк 23 кредиттик аукцион өткөргөн. Сунушталган каражаттын жалпы көлөмү 35,0 млрд сомду түзсө, ал эми аукциондордун жыйынтыгында бекитилген көлөм 3,5 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

2020-жылдын III чейрегинде ички валюта рыногунда сомго карата АКШ доллары курсунун волатилдүүлүгү мурдагы чейрекке салыштырмалуу төмөндөгөн. Отчеттук чейрек ичинде сомдун алмашуу курсу бир АКШ доллары үчүн 75,9887 – 79,6000 сомго чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган.

2020-жылдын отчеттук мезгили ичинде чет өлкө валютасына болгон суроо-талаптын анын сунушунан бир аз ашып кетишинин алкагында, алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн текшилөө максатында, Улуттук банк ички валюта рыногунда 75,8 млн АКШ доллары суммасында чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн.

2020-жылдын III чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

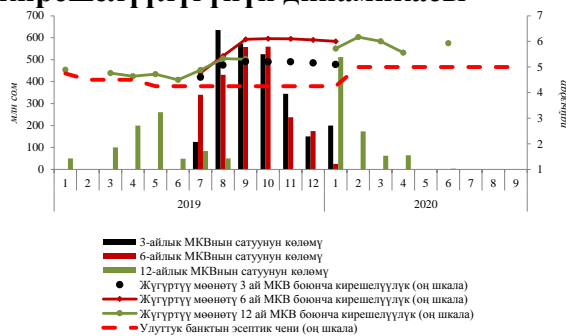
Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө чечимдери кабыл алынган	Улуттук банк Башкармасы 2020-жылдын 24-августунда жана 28-сентябрында Улуттук банктын эсептик ченинин өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу карап чыккан, жыйынтыгында
--	---

	эсептик чен өлчөмүн 5,0 пайыз деңгээлинде калтыруу чечимдери кабыл алынган. Пайыздык чектер өзгөрүүсүз калган.
Кредиттик аукциондорду өткөрүү чечимдери кабыл алынган	«Айыл чарбасын каржылоо - 8» долбооруна катышкан коммерциялык банктар үчүн кредиттик аукциондор эки жолу жарыяланган. 2,0 млрд сом өлчөмүндө сунушталган каражаттардын жалпы көлөмүндө аларга болгон суроо-талап 300,0 млн сомду түзүп, акыркы керектөөчүлөр үчүн пайыздык чен 10,0 пайызга чейинкини түзгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

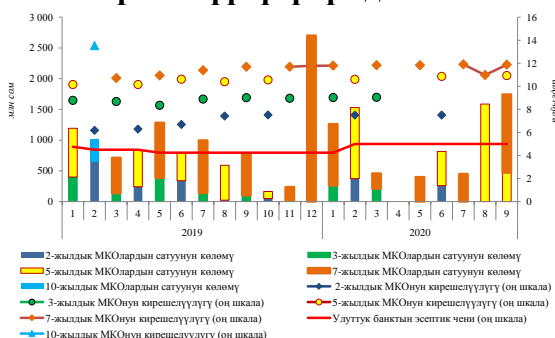
3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

тиешелүү мезгилине караганда 82,1 пайызга аз. Муну менен катар эле, суроо-талаптын көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу 97,0 пайызга 93,4 млн сомго чейин кыскарган.

Жыйынтыгында ээлик кылуучулардын жүгүртүүсүндө турган МКВнын жалпы көлөмү чейректин башталышынан тартып 16,3 пайызга, 814,7 млн сомго чейин кыскарган.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

жылдык МКОго суроо-талап бир кыйла жогорулаган, ошол эле учурда 2 жана 3 жылдык облигацияларга суроо-талап болгон эмес. Эң көп суроо-талап 7 жылдык баалуу кагаздарга байкалган, алардын чогуу алгандагы суроо-талаптагы үлүшү 54,8 пайызды түзгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алганда, МКОну сатуунун жыйынды көлөмү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 57,3 пайызга (3,7 млрд сомго чейин) жогорулаган.

Мамлекеттик казына векселдери

2020-жылдын III чейрегинде МКВ рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгүнүн олуттуу төмөндөшү катталган. Жарыяланган бардык аукциондор отчеттук мезгил ичинде өткөрүлгөн эмес.

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан ички рынокто отчеттук мезгил ичинде 600,0 млн сом суммасына МКВ сунушталган, бул өткөн жылдын

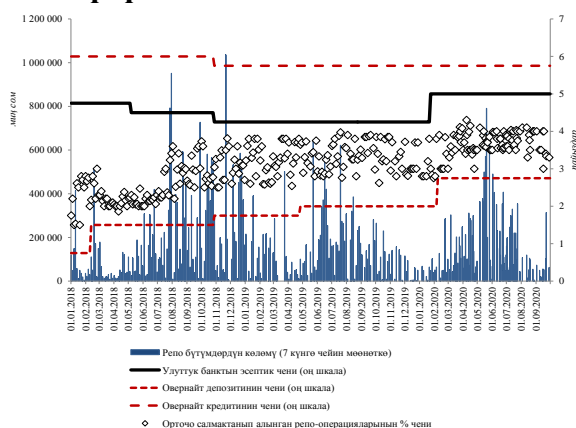
Мамлекеттик казына облигациялары

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде МКО рыногунда банктардын жигердүүлүгүнүн төмөндөшү катталган, бирок институционалдык инвесторлор жана резидент эмес юридикалык жактар тарабынан жигердүүлүк жогорулаган. Аукциондордо МКОнун сунушунун жалпы көлөмү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырмалуу 53,4 пайызга көбөйүп, 4,5 млрд сомду түзгөн. 5 жана 7

Байкоого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОнун¹ көлөмү чейрек ичинде 3,2 пайызга 46,6 млрд сомго чейин көбөйгөн, бул институционалдык инвесторлордун жана резидент эмес юридикалык жактардын портфелинин көлөмүнүн өсүшү эсебинен жүргөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

2020-жылдын III чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу азайган, бирок өткөн чейректердеги орточо мааниге салыштырганда орточо деңгээлде сакталган.

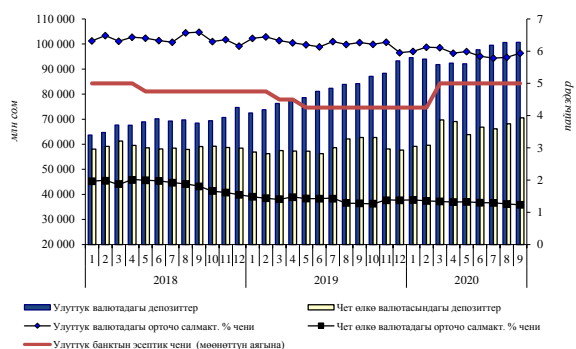
Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде операциялардын көлөмү 8 058,6 млн сом деңгээлинде түптөлгөн, бул 2020-жылдын экинчи чейрегине караганда 33,6 пайызга төмөн. Сентябрь айында чет өлкө валютасында 9 стандарттык бүтүм (бул бүтүмдөр акыркы жолу өткөн жылдын ушул мезгилинде жүргүзүлгөн) жүргүзүлгөн, калган

бүтүмдөр банктар аралык рынокто репо операциялары боюнча болгон.

Банктар аралык рыноктогу орточо салмактанып алынган чен ушул жылдын экинчи чейрегиндеги 3,85 пайыздан 3,79 пайызга чейин төмөндөгөн. Банктар аралык кредиттердин орточо салмактанып алынган мөөнөтү 5 күндөн 7 күнгө чейин жогорулаган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

2020-жылдын июль-сентябрь айларында коммерциялык банктардын депозиттик базасынын өсүшү уланган.

2020-жылдын сентябрь айынын акырына карата абал боюнча банктардын депозиттик базасы 2019-жылдын декабрь айына салыштырмалуу 13,4 пайызга көбөйүү менен 171,2 млрд сомду түзгөн. Ошол эле учурда, бүтүндөй 2019-жылы дагы депозиттик база 13,4 пайызга өскөн. Депозиттик базанын өсүшүнө негизги салымды чет өлкө валютасындагы депозиттердин 22,4 пайызга, 70,6 млрд

сомго чейин көбөйүшү кошкон. Мунун себебин, чет өлкө валютасындагы депозиттер сом маанисинде АКШ долларына жана башка негизги валюталарга 2019-жылдын акырына салыштырмалуу кыйла жогорулган курс боюнча эсептелгендиги менен түшүндүрүүгө болот. Улуттук валютадагы депозиттер жыл башынан бери 7,9 пайызга, 100,7 млрд сомго чейин өскөн.

2020-жылдын сентябрь айында улуттук валютадагы депозиттик базанын түзүмүндө мөөнөттүү депозиттердин үлүшү өткөн жылдын сентябрь айына салыштырмалуу 0,9 п.п. төмөндөп, 47,7 пайыз деңгээлинде калыптанган. Ошол эле учурда, мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө 1 жана андан көп жылга депозиттердин

¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

үлүшү 2,6 п.п., 31,4 пайызга чейин төмөндөгөн. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 0,7 п.п. 27,6 пайызга чейин өскөн. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин ичинен 1 жыл жана андан ашык мөөнөткө чейинки депозиттердин үлүшү 6,0 п.п., 25,1 пайызга чейин кыскарган.

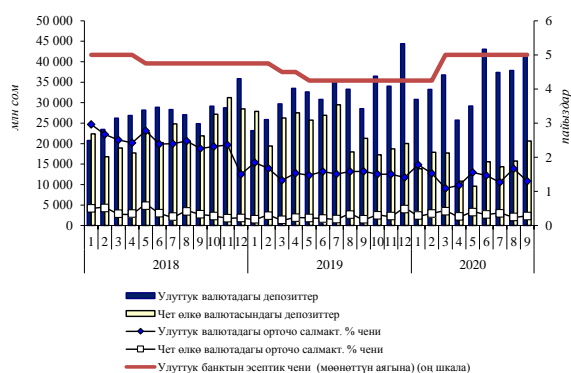
Депозиттердин долларлашуу деңгээли 3,0 п.п., 41,2 пайызга чейин жогорулаган. Алмашуу курсунун өзгөрүшүн корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 0,2 п.п. төмөндөгөн.

Байкоого алынып жаткан чейрек ичинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 167,5 млрд сомду түзүү менен 1,1 пайызга көбөйгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 20,5 пайызга, 116,8 млрд сомго чейин олуттуу өскөн, ал эми чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер 26,2 пайызга, сомдук эквивалентте 50,7 млрд чейин кыскарган.

Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин түзүмүндө улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 1,4 п.п., 11,4 пайызга чейин төмөндөгөн, ал эми мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө 1 жана андан көп жылдагы депозиттердин үлүшү 9,7 п.п., 37,2 пайызга чейин кыскарган. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 3,1 п.п., 9,4 пайызга чейин көбөйгөн, ал эми мөөнөттүү депозиттердин ичинен 1 жана андан көп жылдагы депозиттердин үлүшү 0,2 п.п., 40,2 пайызга чейин өскөн.

Депозиттик базанын жалпы дюрациясы 2020-жылдын сентябрь айынын акырына карата 5,1 айга чейин кыскарган (2020-жылдын башынан тартып -0,4 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 12,9 айга (-0,2 айга) чейин төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымдарынын динамикасы

2020-жылдын январь-сентябрь айларында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чендер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,14 п.п., 1,10 пайызга чейин жогорулаган. Улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 2019-жылдын январь-сентябрь айларына салыштырмалуу 0,14 п.п. кыскарып, 1,42 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча чендер 0,11 п.п. пунктка көбөйүп, 0,33 пайызды түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл

алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,34 п.п., 9,18 пайызга чейин, чет өлкө валютасында - 0,42 п.п., 2,88 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютада дагы, чет өлкө валютасында дагы орточо салмактанып алынган чендер, улуттук валютадагы 6 айдан 12 айга чейинки жана чет өлкө валютасындагы 1 айдан 3 айга чейинки депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча төмөндөгөн.

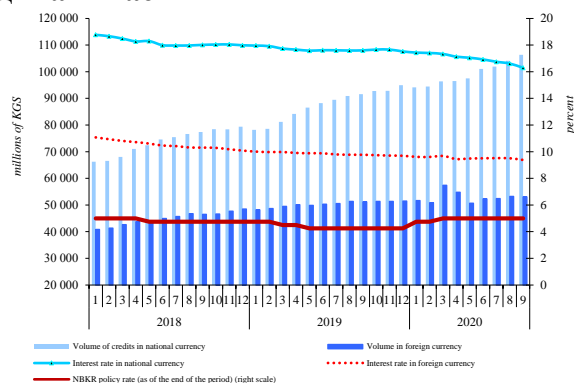
Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09 деңгээлинде сакталып турган, бул

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

концентрациялануунун төмөн деңгээлин күбөлөндүрөт жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

2020-жылдын III чейрегинде коммерциялык банктардын кредит портфели өсүштү көрсөткөн.

2020-жылдын сентябрь айынын акырына карата абал боюнча коммерциялык банктардын кредит портфели 2019-жылдын акырындагы көрсөткүчкө салыштырмалуу 8,9 пайызга өсүп, 159,4 млрд сомду түзгөн. Кредит портфели, негизинен, улуттук валютадагы кредиттердин көлөмүнүн 12,0 пайызга, 106,4 млрд сомго чейин көбөйүшүнүн эсебинен өскөн. Чет өлкө валютасындагы кредит портфели 3,1 пайызга, 53,0 млрд сомго чейин көбөйгөн. Номиналдык

мааниде АКШ долларындагы кредиттер жалпысынан өтүп жаткан жылдын март айынан бери төмөндөө динамикасы менен мүнөздөлгөн. Ошол эле учурда, чет өлкө валютасындагы кредиттердин көлөмү сом маанисинде АКШ долларынын жана башка негизги валюталардын жогорку курсунда эсептелген, бул сомдук мааниде чет өлкө валютасындагы кредиттердин көлөмүнө жогорулаткан таасирин тийгизген.

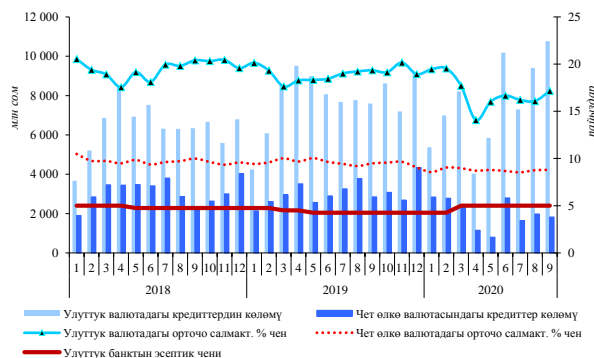
Кредит портфелинин долларлашуусу 2020-жылдын III чейрегинин акырында 1,9 пайыздык пунктка, 33,3 пайызга чейин төмөндөгөн, бул тарыхый жактан төмөн маани болуп саналат. Ошол эле учурда, АКШ долларынын алмашуу курсунун өзгөрүүсүнө корректировкалоо менен долларлашуу жыл башынан тартып 4,8 п.п. төмөндөгөн.

2020-жылдын III чейрегинде жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2019-жылдын тиешелүү чейрегиндеги көрсөткүчкө жакын болуп, 0,1 пайызга төмөндөп, 32,9 млрд сомду түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы, отчеттук чейректе 2020-жылдын II чейрегинде төмөндөгөндөн кийин өсүшкө өтүп, 19,1 пайызга 27,5 млрд сомго чейин жогорулаган. 3 айдан 12 айга чейин берилген кредиттерден тышкары, бардык мөөнөттөрдө өсүш байкалган. Чет өлкө валютасындагы кредиттер төмөндөшүн уланткан, алардын көлөмү 45,1 пайызга, 5,4 млрд сомго чейин кыскарган. 1 айдан 3 айга чейинки мөөнөткө берилген кредиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча кредиттердин көлөмү төмөндөгөн.

2020-жылдын III чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу көпчүлүк негизги тармактарда өскөн. Ошол эле учурда өнөр жай чөйрөсүндө кредиттердин көлөмү 2,5 эседен ашык көбөйсө (476,7 млн сомдон 1 229,1 млн сомго чейин), ал эми айыл чарбасына кредиттер 20,7 пайызга, керектөө кредиттери 3,8 пайызга өскөн. Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттердин түзүмүндө кредиттердин көлөмү бардык тармактарда олуттуу кыскарган.

2020-жылдын III чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда бир аз жогорулап, 25 айды түзгөн, чет өлкө валютасында ал бир айга көтөрүлүп, 33 ай деңгээлинде түптөлгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

чендер 0,86 п.п., 8,75 пайызга чейин кыскарган, бул негизинен чет өлкө валютасында бардык жаңыдан берилген кредиттердин негизги үлүшүн ээлеген соода секторундагы кредиттердин ченинин 1,20 п.п. төмөндөшүнүн эсебинен жүргөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөнкү деңгээлине туура келет жана рыноктун он бир банктын ортосунда бөлүнүшүнө барабар. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,31 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу билдирет.

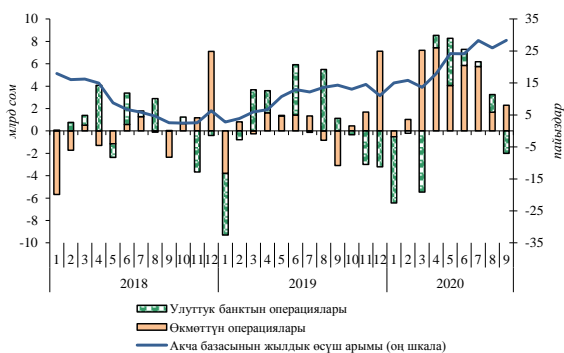
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

Өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрүнүн ортосунда байкалган айырма камдык акчанын жылдык өсүш арымын тездетүүдө чагылдырылган.

2020-жылдын III чейрегинде акча базасынын 7,0 пайызга көбөйүшү (өткөн чейрекке салыштырганда) негизинен мамлекеттик башкаруу органдарынын киреше жана чыгаша операцияларынын ортосундагы айырмачылыктын сакталышы менен шартталган. Жылдык мааниде, камдык акча өсүү динамикасын сактап, 28,3 пайызга өскөн.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

Мамлекеттик бюджеттин чыгаша бөлүгүнүн анын киреше бөлүгүнөн артышынан улам өкмөттүн операциялары камдык акчанын көлөмүн 9,7 млрд сомго көбөйткөн. Улуттук банктын операциялары, өз кезегинде, отчеттук мезгил ичинде тең салмактанып, акча базасына таасир эткен эмес.

Отчеттук чейрек ичинде жүгүртүүдөгү акчанын үлүшү 91,2 пайызды түзгөн (чейрек үчүн +1,5 п.п.), бул акыркы бир нече жыл үчүн максималдуу маани болуп саналат. 8,8 пайыз болгон акча базасынын калган

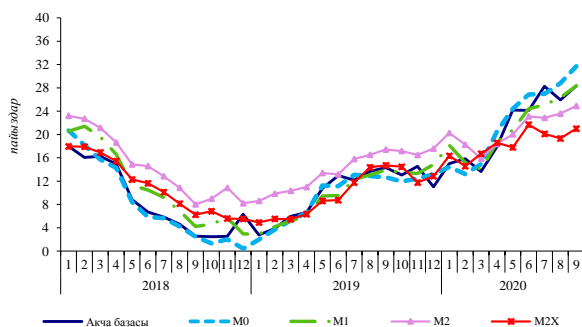
бөлүгү башка депозитардык корпорациялардын камына туура келген.

Акча топтомдору

Бүтүндөй алганда, отчеттук чейрек ичинде бардык акча топтомдорунун өсүш тенденциясы тездеген жана негизинен банктардан тышкаркы акчанын көбөйүшү менен аныкталган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)

Акча топтомдорунун учурдагы өсүш арымы 2017-жылдан бери эн жогорку көрсөткүч болду. Ошол эле учурда, акча топтомдорунун өсүш арымы тездешин уланткан.

Акча топтомдорунун көбөйүшүнө банктардан тышкаркы акчанын жылдык мааниде 31,7 пайызга (чейрек ичинде өсүш 8,3 пайызды) жана улуттук валютадагы депозиттердин жылдык мааниде 16,7 пайызга өсүшү негизги таасирин тийгизген.

2020-жылдын отчеттук чейрегинде M2X акча топтому 274,5 млрд сомду

түзүп, жылдык мааниде 21,0 пайызга өскөн. Өткөн чейрекке салыштырганда, M2X акча топтомунун көбөйүшү 5,7 пайызды түзгөн.

Отчеттук чейрек ичинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, негизинен, улуттук валютадагы депозиттердин 16,7 пайызга жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин 8,6 пайызга көбөйүшүнөн улам жылдык мааниде 13,4 пайызга өскөн. Мында, улуттук валютадагы депозиттер чейрек ичинде 2,2 пайызга, валюталык депозиттер 5,8 пайызга көбөйгөн.

Экономиканы кредиттөө алгылыктуу өсүш арымын көрсөтүүнү уланткан. 2020-жылдын отчеттук чейрегинде экономикага кредиттин жалпы көлөмү² 166,4 млрд сомду түзүү менен жылдык мааниде 13,9 пайызга өскөн (2020-жылдын II чейрегине салыштырганда +4,6 пайыз). Банк секторунун кредит портфелинин кеңейиши улуттук валютадагы кредиттер эсебинен сыяктуу эле (+17,9 пайыз), чет өлкө валютасындагы кредиттердин эсебинен да (+6,7 пайызга) байкалган.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

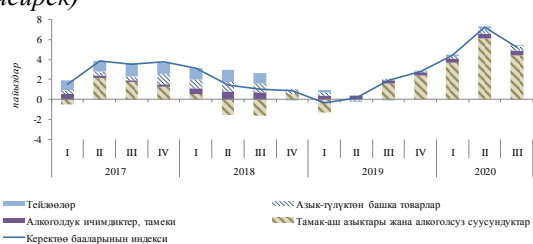
² Экономикага кредит – бул өкмөттүн жана резидент эместердин кредитин эске албаганда, банк тутумунун жеке адамдарга, юридикалык жактарга жана башка финансы-кредит мекемелерине берилген кредиттер, депозиттер жана баалуу кагаздар жана аларга чегерилген пайыздар түрүндөгү бардык талаптарын чагылдырган көрсөткүч.

4-глава. Инфляция динамикасы

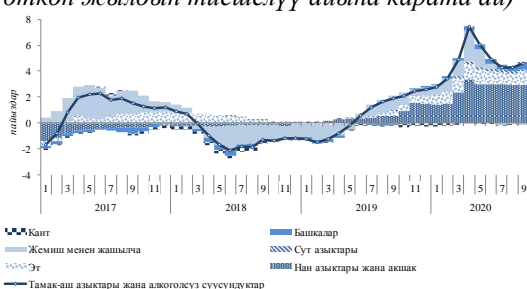
Кыргызстанда инфляция бир аз жогорулоо тенденциясы менен салыштырмалуу туруктуу деңгээлде болуусун уланткан. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде өлкөдө түптөлгөн жагдай туруктуу болгон. Көпчүлүк негизги товардык топтордо баанын өсүшү Улуттук банктын максаттуу көрсөткүчтөрүнө жакын болгон. Бул көбүнчө азык-түлүк товарларына баанын өсүшүнүн басандашы жана азык-түлүктөн башка товарларга суроо-талап орточо кармалышы менен шартталган.

4.1. Керектөө баа индекси

4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

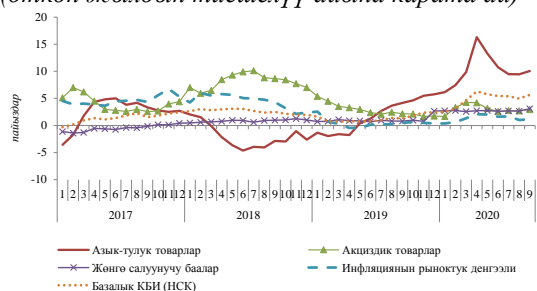
2020-жылдын III чейрегинде Кыргызстанда инфляциянын орточо динамикасы байкалган. Байкоого алынган чейрек ичинде инфляциянын жылдык деңгээли II чейректеги 7,2 пайыздан төмөндөө менен 5,3 пайызды түзгөн. Азык-түлүк товарларынын өсүш арымынын төмөндөшү жана ички керектөө суроо-талабынын алсызданышы, ошондой эле күйүүчү-майлоочу материалдарга баалардын төмөн болушу инфляцияны кармап турган негизги факторлордон болгон.

Азык-түлүк товарларына баанын өсүшү 13,0 пайызды түзүү менен инфляциянын жалпы деңгээлинен жогору болгон. Жашылча-жемиш продукциясынын арзандашы аталган товардык категориядагы баа динамикасына олуттуу таасир тийгизген. Мында, азык-түлүк товарлардын баа деңгээлинин өсүшүнө нан азыктарынын жана акшактардын, эт жана өсүмдүк майынын кымбатташы негизги оң салымын кошкон.

Азык-түлүктөн башка товарлар тобу II чейректеги 2,1 пайызга төмөндөө менен III чейректе 1,6 пайызга өскөн. Азык-түлүктөн башка товарларга суроо-талаптын кыскарышы алардын наркынын өсүшүнүн басандашын шарттайт. Мунайга дүйнөлүк баанын начарлашы ушул тенденцияны кошумча дагы колдоого алат, бул бир жагынан Кыргыз Республикасынын ички рыногунда күйүүчү-майлоочу материалдардын өткөн жылдарга салыштырганда арзандашына алып келет. Байкоого алынган чейрек ичинде алкогольдук ичимдиктер жана тамеки буюмдарына баа индекси 2020-жылдын январь айында тамеки

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

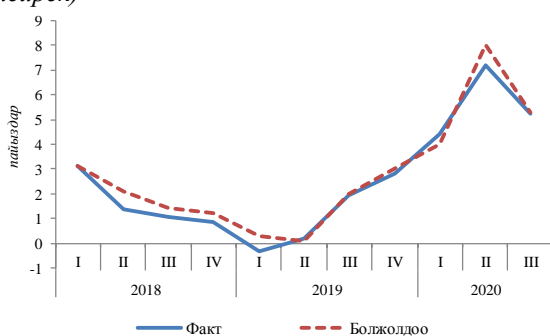
буюмдарына акциздик чендердин пландуу көбөйүшүнөн улам 5,7 пайызга жогорулаган. Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшү нөлдүк мааниге жакын деңгээлде түптөлгөн. Кызмат көрсөтүүлөргө баанын өсүшүнүн көрсөткүчтөрү төмөн бойдон калууда, анткени пандемиянын шарттары, ошондой эле, начар иш жигери төмөндөө жагында кошумча басым көрсөткөн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелинген базалык инфляциянын көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергетикалык товарларды эске албаганда) 2020-жылдын сентябрь айында жылдык мааниде алганда 5,7 пайызды түзгөн. Керектөө рыногунун индикаторлору өтүп жаткан жылдын III чейрегинде керектөө суроо-талабынын басаңдагандыгын ырастаган. Сентябрь айында рынок инфляциясынын көрсөткүчү 1,2 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2020-жылдын III чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын болжолдоосунун деңгээлинде түптөлгөн.

Байкоого алынган чейрек ичинде инфляциянын басаңдашы, негизинен инфляциянын азык-түлүк түзүмүнүн өсүш арымынын төмөндөшүнүн эсебинен жүргөн, мында инфляциянын түптөлгөн динамикасы жалпысынан Улуттук банктын күтүүлөрүнө туура келген.

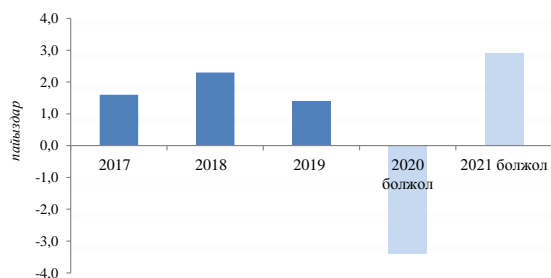
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү
(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

бизнестеги инвестициялык пландарга өз таасирин тийгизүүдө. Орто мөөнөттүү мезгил ичинде финансы рынокторунда жогорулатылган өзгөрүлмөлүүлүк геосаясий тобокелдиктердин алкагында сакталууда.

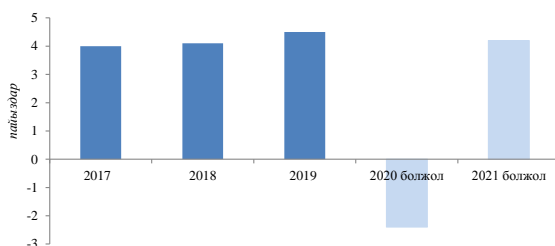
Ушуну эске алуу менен эл аралык аналитиктердин 2020-жылга карата Россия ИДӨсү боюнча болжолдоолору жакшыртылган, бирок 2021-2022-жылдарга карата бир аз төмөндөтүлгөн, ал бир катар өлкөлөрдө COVID-19 инфекциясынын жайылышынын экинчи толкунуна байланыштуу чектөө чаралары кайрадан киргизилгендигин эске алуу менен дүйнөлүк экономиканын калыбына келүү тездиги тууралуу сакталып жаткан белгисиздик шарттарын эске алган.

Россия Банкынын баа берүүлөрү боюнча 2020-жылы өлкөнүн ИДӨсү 4,0-5,0 пайызга кыскарат, 2021-жылы ИДӨнүн өсүшү 0,5 пайыздык пунктка төмөн карай, 3-4 пайызга чейин кайра каралган. Россиянын экономикалык өсүшүнүн динамикасына келерки бюджеттик консолидациялоо, Россияда жана дүйнөдөгү коронавирус пандемиясына байланыштуу кырдаалдын өнүгүшү кыйла таасирин тийгизет. Мында, жеңилдетилген акча-кредит саясаты өтүп жаткан жылы сыяктуу эле, кийинки жылы да экономикага колдоо көрсөтүүнү улантат.

Россия Банкы тарабынан бир аз суроо-талаптын алкагында жүргүзүлүп жаткан жеңилдетилген акча-кредит саясатын эске алуу менен инфляция 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,9-4,2 пайыз, 2021-жылы – 3,5-4,0 пайыз чегинде жана андан ары 4 пайызга жакын болжолдонууда.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү
(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

2020-жылдын 9 айы үчүн Россиянын ИДӨсү боюнча маалыматтарды жана дүйнөдө иш жигердүүлүгүнүн басандашынын алкагында мунайга баанын төмөндөшүн, ошондой эле күтүлүүчү бюджеттик консолидациялоону эске алуу менен экономикалык өсүш боюнча болжолдоолор бир аз

корректировкаланган.

Эпидемиологиялык кырдаалдын начарлашы керектөөгө кеткен чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

Эпидемиологиялык кырдаалдын

начарлашы керектөөгө кеткен

чыгашалардын өсүшүн кармап турат жана

болжолдонгон -1,2 пайыздан -3,2 пайызга чейин, Европа өнүктүрүү жана реконструкциялоо банкы – -3 пайыздан -4 пайызга чейин).

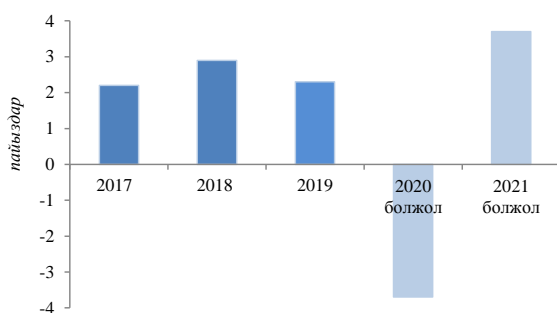
Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын жаңыртылган болжолдоолоруна ылайык, 2020-жылы Казакстандын ИДӨсү 2,0-2,3 пайызга кыскарат. Бул чектөө чараларынын алкагында ички керектөө жана инвестициялык суроо-талаптын түшүүсүнө жана калктын реалдуу кирешелеринин азайышына жана эмгек рыногунда кырдаалдын начарлашына байланыштуу болгон. Экспорттун кыскарышына ОПЕК+ бүтүмдөрүнүн сакталышы, алсыз суроо-талап жана мунайга баанын төмөндөшү өбөлгө түзөт.

2021-2022-жылдары аналитиктер ИДӨнүн өсүшүн мунай казып алуу көлөмүнүн көбөйүшүнөн жана салык салуу чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөрдөн, мунай жана газ конденсатын казып алуу көлөмүнүн көбөйүшүнөн улам, экспорттун жогорулашынын эсебинен орточо 4,0 пайыз деңгээлинде күтүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоолору боюнча 2020-жылдын акырына карата инфляция тездеп, 8,0-8,5 пайыз чегинде түптөлөт. Инфляцияга ошондой эле төлөм теңдеминин күтүлүүчү тартыштыгынан улам алмашуу курсунун бааларга өтүп кетүүсү жана 2021-жылы да инфляцияга таасири улантылган жогорулатылган фискалдык импульс таасирин тийгизет.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги

режимин сактоосуз эле, керектөөчүлөрдүн этияттык мамиле кылуусу күтүлүүдө, бул кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн калыбына келишине таасирин тийгизиши мүмкүн. Мында, АКШ Сенатынын америкалыктар үчүн көптөн күткөн экономиканы демилгелөө чараларынын жаңы топтому боюнча чечими дагы деле жок. Эксперттер өлкөнүн ички дүң өнүмүн 2021-жылы 3,7 пайызга чейин калыбына келишин жана өтүп жаткан жылы 3,7-4,2 пайызга түшүүсүн күтүүдө.

Сандык жеңилдетүүнү калыбына келтирүүдөн тышкары, жаңы чакырууларга жооп катары АКШнын Федералдык резерв системасы инфляциядан толук иш менен камсыз кылууга басымды өзгөрттү, ал баа туруктуулугуна узак мөөнөттүү келечекте инфляциянын орточо деңгээлин таргетирлөө аркылуу жетишүүгө кыйла ийкемдүүлүктү сунуштаган.

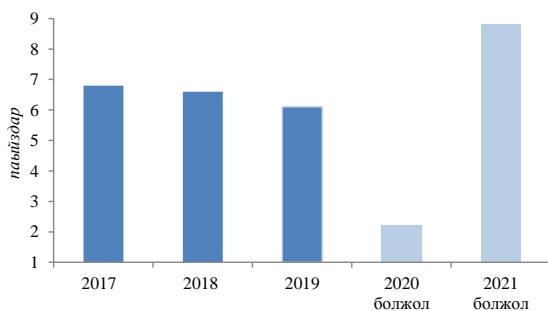
АКШ экономикасынын өнүгүү келечеги көптөгөн тобокелдиктердин басымы астында болууда.

АКШ экономикасынын өнүгүүсүн болжолдоо боюнча тобокелдиктер дүйнө жүзүндө сыяктуу эле, АКШда да COVID-19 инфекциясынын жайылышынын рекорддук арымдарына жана АКШда бир аз жеңилдетилген локдаун варианты кайталанышы мүмкүндүгүнө байланыштуу. Ири европа өлкөлөрү да жеңилдетилген локдаун вариантын кайталоого мажбур болгон. Изоляция

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

экономиканын дагы деле коронавирус инфекциясынын жаңы учурларынын өсүшү катталып жаткан көпчүлүк бөлүгүнүн жабык болушуна байланыштуу бузулушу мүмкүн. CNN Business болжолдоосуна ылайык, жылдын акырына карата дүйнөлүк ИДӨдө Кытайдын үлүшү 1,1 пайыздык пунктка өсөт. Бул 2019-жылга караганда үч эсеге жогору. 2020-жылдын акырына карата Кытай экономикасы 14,6 трлн АКШ долларына жакын боло тургандыгы күтүлүүдө, бул болжол менен дүйнөлүк ИДӨнүн 17,5 пайызына эквиваленттүү.

Инфляциянын негизги кыймылдаткычтары болуп, Кытайдагы реалдуу экономиканы колдоо максатында акча-кредит саясатынын жеңилдетилиши, ошондой эле чочко эти рыногундагы жогорку баалар эсептелет, алар былтыр чочко тумоосунан дагы деле калыбына келе элек. Жыл ичиндеги инфляциянын басандашы тамак азыктары арасындагы инфляциянын негизги кыймылдаткычы болгон сунуштоо чынжырынын жакшырышынан улам, чийки зат товарларына баалардын салыштырмалуу төмөндөшү жана чочко этинин баасынын күтүлүп жаткан төмөндөшү менен шартталат.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын экономикалык жигердүүлүгү 2020-жылдын III чейрегинде көбүрөөк деңгээлде ички шарттардын таасири астында калыптанган. Саясий туруксуздук 2020-жылдын октябрь айында экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшүн шарттаган. Муну менен бирге эле, өлкөнүн экономикалык өнүгүүсүнө тышкы экономикалык шарттардын тийгизген терс таасири сакталып калган.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө, биринчи кезекте Россияда жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүк коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу терс таасири астында калууда. Бирок, каралып жаткан болжолдоонун алкагында, 2021-жылдын ортосунда-аягында соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктүн коронавируска чейинки деңгээлге чейин калыбына келиши тууралуу божомол сакталууда. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын жандануусунун негизги факторлорунун бири болуп, Россия Федерациясынын Өкмөтү тарабынан демилгеленген жана 2020-жылдын июнь айынан тартып 2021-жылдын декабрь айына чейинки мезгилде, ИДӨнүн 5 пайызга жакын өлчөмдө дем берүүчү чараларынын топтомун камтыган Россия экономикасын калыбына келтирүү боюнча план саналат.

Каралып жаткан болжолдоодо 2020-2021-жылдарда дүйнөлүк энергия продукциялар рыногундагы баалардын төмөн деңгээлин жана ошого жараша Россия менен Казакстанда экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүүсүнүн орточо арымы

эске алынган. Ошол эле учурда, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү ылдамдыгы көп жагынан алдын алуу иш-чараларынын натыйжалуулугунан жана 2020-жылдын IV чейрегиндеги эпидемиологиялык кырдаалга көз каранды болот.

Россиянын ички дүң өнүмүнүн төмөндөөсүнүн расмий болжолдоосу 2020-жылы 4,0 пайызга жакын деңгээлде сакталган. Казакстандын ички дүң өнүмүнүн түшүүсү 2020-жылы 2,0-2,5 пайызга жакын деңгээлде күтүлөт.

Россияда экономикалык жигердүүлүктүн солгундашы Кыргыз Республикасына акча которуулардын келип түшүү көлөмүнө тиешелүү негизде таасирин тийгизет: 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 2020-жылы акча которуулардын таза агымынын төмөндөшү күтүлүүдө.

2020-жылдын биринчи жарымында мунайдын баасына коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу тышкы таасирлер терс таасирин тийгизген. Бирок, дүйнөдө экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишин жана ОПЕК+ макулдашуусунун сакталышын эске алганда, 2020-2021-жылдары мунайдын баасы бир баррель үчүн 40 АКШ долларына жакын деңгээлде турукташуусу күтүлөт.

Учурдагы болжолдоо Россияда жана Украинада күн карама түшүмүнүн кыскарышынан улам, күн карама майына баанын өсүшүнүн алкагында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баанын өсүшүнүн түптөлгөн тездешин эске алат. Муну менен бирге азык-түлүккө баанын өсүшүнө кошумча салымды коңшу өлкөлөрдө жергиликтүү эт азыктарына суроо-талаптын өсүшүнүн алкагында эт баасынын жогорулашынын эсебинен түптөлгөн.

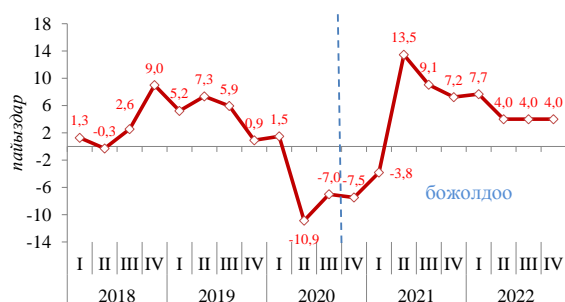
Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыккан болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун аныктайт, глобалдык экономикалык таасирдин шартында мындай параметрлер чечүүчү мааниге ээ болот. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүү келечеги жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн башка маанилүү индикаторлору сыяктуу тышкы экономикалык сектордун параметрлери боюнча божомолдор дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрүнүн негизинде аныкталат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалыштарынын таасири астында Кыргыз Республикасынын экономикасын жүргүзүү сценарийлерине баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2020-2021-жылдарда соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүп келе жаткан тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен 2020-2021-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Саясий туруксуздуктун терс таасири өлкөдө экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишинин басандашын шарттайт. Жалпысынан, 2020-жылы жана 2021-жылдын биринчи жарымында ИДӨнүн терс ажырымынын сакталышы күтүлүүдө.

2021-жылы соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүк анын ичинде мамлекеттик сектор тарабынан дем берүүчү программаларды кеңейтүүнүн эсебинен да колдоого алынат,

бул тышкы суроо-талаптын өсүшүн шарттайт жана Кыргыз Республикасынын экономикасынын жигердүү калыбына келишин колдоого алат.

Ошентип, 2020-жылы ИДӨнүн 2019-жылга салыштырганда 6,0 пайызга жакын деңгээлде төмөндөшү күтүлөт (буга чейинки болжолдоодо 2020-жылы ИДӨнүн 3,5 пайызга чейин деңгээлде түшүүсү каралган). “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда, 2020-жылы ИДӨнүн төмөндөшү 6,3 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө (буга чейинки болжолдоодо “Кумтөрдү” эске албаганда, ИДӨ 2020-жылы 4,0 пайызга жакын деңгээлде төмөндөшү каралган).

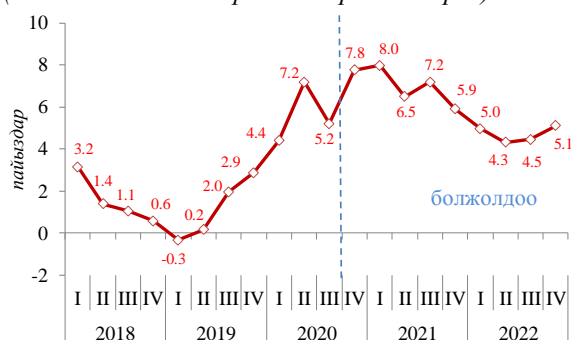
Экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши тенденциясы тууралуу божомолду эске алганда, 2021-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 6,5 пайызга жакын (буга чейинки болжолдоого салыштырмалуу +1,0 пайыздык пункт), “Кумтөрдү” эске албаганда ИДӨ 6,3 пайыз деңгээлинде күтүлөт.

Дүйнөлүк жана регионалдык азык-түлүк рынокторунда баанын кымбаттоо тенденциясын эске алуу менен өтүп жаткан жылы орточо жылдык инфляция 6,5 пайызга чейинки деңгээлде күтүлөт (буга чейинки болжолдоого салыштырмалуу +1,0 пайыздык пункт).

Өтүп жаткан жылдын март-апрель жана октябрь-ноябрь айларында азык-түлүк товарларына баанын өсүшү өтүп жаткан жылы инфляциянын жалпы деңгээлинин жогорулашын шарттаган. Мында, азык-түлүк инфляциянын өсүшүнүн негизги себебинен болуп, (i) өлкөнүн айрым региондорунда өзгөчө кырдаал жана өзгөчө абал режимин киргизүү мезгилиндеги жогорку суроо-талап, (ii) азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баанын өсүүгө ык койгон тенденциясы, (iii) Кыргыз Республикасына товарлар импортунун логистикасынын татаалданышы жана (iv) АКШ долларынын курсунун бекемделиши тенденциясы саналат.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын чейрегине карата чейрек)

Ошентип, 2020-жылы орточо жылдык инфляция 6,5 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө, бул өткөн чейректеги болжолдоого салыштырганда 1,0 пайыздык пунктка жогору, жылдын акырына карата инфляция (2020-декабры 2019-жылдын декабрына карата) 8,0-8,5 пайызга жакынды түзүшү мүмкүн. 2021-жылы инфляциянын орточо мааниси 6,5-6,8 пайызга жакын деңгээлде күтүлөт жана жылдын акырына карата ал 6,0 пайызга жакын мааниге жетет.

2020-2022-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

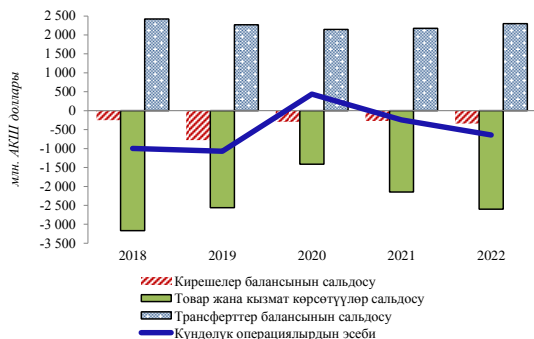
2020-жылы төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүнө таасирин тийгизген негизги факторлор 2020-жылдын 5-6-октябрындагы окуялардан кийин келип чыккан күтүлгөн кесепеттер жана тобокелдиктер менен толукталган. Ошентип, COVID-19 менен күрөшүү үчүн көрүлгөн чаралар жана ушул көрүнүшкө улай экономикалык кесепеттер, ошондой эле өлкөдөгү саясий кырдаал жылдын акырына чейин тышкы секторго негизги таасирин тийгизет.

Мындан тышкары, 2020-жыл үчүн төлөм теңдеминин күтүлүүчү жыйынтыктары айкын мезгилдин маалыматтарын эске алуу менен корректировкаланган. Күндөлүк эсептин сальдосу оң белгиде болжолдонот жана Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча ИДӨгө карата 5,7 пайызды (435,2 млн АКШ долларын) түзөт. Аталган тенденция импортко көз каранды өлкө катары Кыргыз

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

Республикасынын төлөм теңдеми үчүн мүнөздүү эмес. Бирок, коронавирус пандемиясынын шарттарында акча которуулардын салыштырмалуу туруктуу агылып кирүүсү жана алтын экспортунун өсүшү менен бирге импорттун түшүүсү күндөлүк эсепти болжолдоонун негизги факторлорунан болгон.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча алтынды берүүлөрдүн күтүлүүчү өсүшүнө карабастан, региондо иш жигердүүлүгүнүн жана тышкы суроо-талабынын түшүүсү 2020-жылга экспортту болжолдоо боюнча баа берүүлөрдүн төмөндөшүнө таасир эткен. Экспорттун көлөмү 2019-жылдын деңгээлинен 3,4 пайызга төмөн түптөлөт. Экспорттун төмөндөө динамикасына текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн адаттагыдай экспорттук позицияларынын, айыл чарба

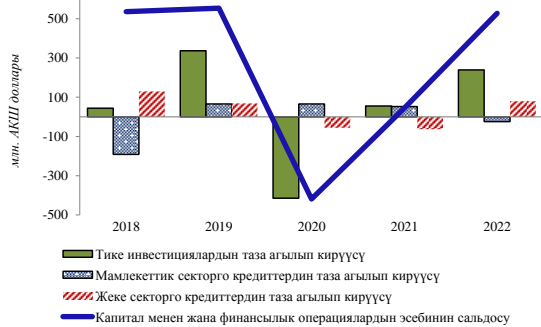
товарларынын, ошондой эле реэкспорттук позициялардын берүү көлөмүнүн кыскарышы олуттуу таасирин тийгизет. Ушуга байланыштуу, жылдын жыйынтыгы боюнча алтынды эсепке албаганда, экспорттун терс өсүшү 16,2 пайыз өлчөмүндө күтүлүүдө. Өз кезегинде, болжолдоолорго ылайык алтынды берүүлөр дүйнөлүк баанын өсүшүнүн эсебинен да 2020-жылы экспортко кыйла колдоо көрсөтөт.

Коронавирус инфекциясынын жайылышын алдын алуу боюнча көрүлгөн чараларга байланыштуу чек араларда өткөрүү жөндөмдүүлүгүнүн кыскарышы жана өлкөдө иш жигердүүлүгүнүн төмөндөшүнүн алкагында ички суроо-талаптын төмөндөшү импортту болжолдоого таасирин тийгизүүчү негизги факторлордон болуп калган. Импорттун бардык функционалдык категорияларынын эсебинен импорттун төмөндөшү 29,3 пайызды түзөрү болжолдонууда. Энергия продукцияларын берүүнүн айкын көлөмүнүн кыскарышы сыяктуу эле, дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнөн да мунай заттарынын өсүшүнүн терс динамикасы күтүлүүдө. Башка товарлардын импортунун төмөндөшү 30,2 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Акча которуулардын агылып кирүүсүнүн деңгээли 2020-жылдын май айынан, эмгек мигранттары жүргөн өлкөлөрдө карантин чаралары жеңилдетилген учурдан тартып, бир топ туруктуу динамиканы көрсөткөн, ушуга байланыштуу күндөлүк трансферттерди болжолдоо кайра каралып чыккан. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн 3,0 пайызга кыскарышы күтүлүүдө. Расмий трансферттердин агылып кирүүсү да 2019-жылдын деңгээлинен төмөн түптөлөт.

Өлкөлөр тарабынан киргизилген чектөөлөрдүн жана чек аралардын жабылышынын туризмге, мейманкана бизнесине, жүргүнчүлөрдү жана жүктөрдү ташуунун көлөмүнө күтүлгөн терс таасирин тийгизүү сакталууда, буга байланыштуу эл аралык кызмат көрсөтүүлөрдүн балансынын тартыштыгы 82,9 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Күндөлүк эсепти профицит менен болжолдоодо капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби тартыштык менен түптөлөт деп күтүлүүдө. Коронавирус пандемиясы жана дүйнөдө түптөлгөн экономикалык кырдаал төлөм теңдеминин финансылык агымын болжолдоого таасирин тийгизет. Капиталдын эл аралык жылышынын дүйнөлүк тенденцияларынын өнүгүүсүнүн учурдагы өбөлгөлөрү менен бирге, ошондой эле өлкөнүн инвестицияларды тартуу

мүмкүнчүлүгүнө түздөн-түз таасир эткен жана өлкөдө келип чыккан саясий туруксуздук эске алынган. Жалпысынан, жогоруда аталган өбөлгөлөргө ылайык, жылдын жыйынтыгы боюнча тике сыяктуу эле, башка инвестициялар боюнча да капиталдын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү күтүлүүдө. Мында, тышкы милдеттенмелерди тейлөө көлөмдөрү олуттуу деңгээлде сакталып тургандыгы жокко чыгарылбайт.

Мындан тышкары, болжолдоодо COVID-19 пандемиясы менен күрөшүүгө эл аралык донорлордун каражаттарын тартуунун эсебинен да мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин көбөйүшү эске алынган.

Ошентип, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча Улуттук банктын камдарынын жана ЭВФтин кредиттери тарабынан каржылоону эске алуу менен төлөм теңдеминин терс сальдосу 62,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө болжолдонууда.

2021-2022-жылдарга төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүн болжолдоонун баштапкы шарттары региондогу экономиканы акырындык менен калыбына келтирүү божомолдоруна негизделген. Болжолдоого алынган мезгилдерге, мындан тышкары 2020-жылы төмөн базадан улам акча которуулардын агылып кирүүсүнүн алгылыктуу динамикасы түптөлгөн. Ошого карабастан, айрым көрсөткүчтөрдүн өткөн жылдардын деңгээлине чейин калыбына келиши кыйла узак убакытты талап кылат. Натыйжада, 2021-2022-жылдарга карата төлөм теңдеминин статьялары боюнча болжолдоолор басаңдаган бойдон калууда. Жогоруда айтылган шарттарды эске алуу менен 2021-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгы ИДӨгө карата 3,2 пайыз өлчөмүндө болжолдонууда, ал 2022-жылы ИДӨгө карата 7,6 пайызга чейин көбөйөт. Карантин чараларынын жеңилдетилишинин жана алтынга дүйнөлүк баанын өсүшүнө жараша иш жигердүүлүгүнүн жандануусунун алкагында тышкы суроо-талаптын күтүлүүчү өсүшү экспорттун көбөйүшүнө өбөлгө түзөт. Ички суроо-талаптын, анын ичинде эмгек мигранттарынын акча которууларынын өсүшүнүн эсебинен калыбына келиши тууралуу божомолдору импорттун алгылыктуу өсүш арымын болжолдоону шарттаган. Ошентип, соода балансынын терс сальдосу көбөйө баштайт.

Эмгек мигранттарынын негизги реципиент-өлкөлөрүнүн экономикасынын калыбына келүүсү, күтүүлөр боюнча жеке трансферттердин агылып кирүү көлөмүнө алгылыктуу таасирин тийгизет, алардын өсүш арымы алгылыктуу деп болжолдонууда.

Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын 2021-жылга карата агылып кирүүсү төмөн деңгээлде болжолдонот. Келип түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана мамлекеттик сектордун кредиттери камсыз кыла тургандыгы күтүлүүдө. Жеке тышкы карызды тейлөө көлөмүнүн өсүш тенденциясы сакталат. 2022-жылы финансылык каражаттардын келип түшүү көлөмүнүн акырындык менен калыбына келиши күтүлөт. Ошого карабастан, көрсөтүлгөн мезгилде мамлекеттик сектордун карызынын негизги суммасы боюнча

төлөөлөрдүн жаңыдан алынган карыздын көлөмүнөн артышы болжолдонууда. Жогоруда айтылгандарга байланыштуу, төлөм теңдеминин жалпы сальдосу бүтүндөй болжолдоого алынган мезгил аралыгында терс белгиде болжолдонууда.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2020-2022-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- коронавирус эпидемиясына жана өлкөдөгү саясий кырдаалга байланыштуу белгисиздик жагдайынын жогорку деңгээли;

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана башка баалуу металлдар кенин казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;

- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;

- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;

- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү;

- мамлекеттик жана жеке секторлордун карыздарынын өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтүн аты	Өлчөө бирдиги	2018				2019				2020		
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.
1. Суроо-таалап жана сунуш¹												
<i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>												
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	105 149,0	123 373,9	159 387,3	181 475,4	106 173,5	128 540,3	168 582,8	186 745,8	111 347,9	116 952,8	171 920,0
ИДӨ	%	1,3	-0,3	2,6	9,0	5,2	7,3	5,9	0,9	1,5	-10,9	-7,0
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	3,2	2,3	3,4	5,3	1,3	2,9	5,1	4,7	0,8	-13,1	-7,4
Ички керектөө	%	4,0	3,9	2,6	6,9	0,0	1,4	3,5	0,3	2,4	-27,8	
Инвестициялар	%	106,6	9,0	-9,7	6,7	-20,6	-10,9	6,3	1,9	-31,5	-23,0	
Таза экспорт	%	82,5	12,8	-0,9	1,0	-28,6	-11,1	-6,8	3,1	-24,7	-72,8	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>												
Аял чарба	%	0,7	1,6	3,2	2,8	1,1	2,6	2,8	2,9	1,4	1,7	2,4
Өнөр жай	%	0,3	-8,9	1,0	22,3	15,2	25,9	10,6	-13,5	1,1	-0,9	-5,5
Курулуш	%	1,4	4,2	5,0	12,6	3,3	7,4	12,4	12,6	-2,6	-13,1	-6,2
Кызмат көрсөтүү	%	1,8	2,1	2,3	4,2	1,3	1,6	4,5	3,4	2,1	-16,9	-12,4
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	4,8	4,7	7,7	3,9	4,6	4,3	6,0	4,3	-30,5	-17,1
2. Баалар²												
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2	101,9	102,8	104,4	107,2	105,3
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9	102,3	103,1	105,9	105,8	105,4
Базалык КБИ	%	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8	101,2	102,2	103,5	105,8	105,3
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>												
Азык-түлүк товарлары	%	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7	103,5	105,3	108,1	113,4	109,7
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8	100,4	100,4	100,9	102,1	101,6
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0	103,8	103,5	104,2	105,3	105,7
Тейлөө	%	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9	99,8	100,3	101,0	101,0	100,0
<i>КБИ, мундөбөмүсү боюнча классификациялоо:</i>												
Акциз товарлар	%	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9	102,2	101,8	103,1	103,3	102,8
Жөнө сальнуучу баа	%	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8	100,9	101,5	102,7	102,7	102,8
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8	100,3	100,5	100,8	101,9	101,3
3. Тышкы сектор³												
Соода балансы	%	-35,2	-36,7	-37,0	-36,7	-9,8	-9,7	-10,0	-12,7	-9,1	-3,5	2,0
Күндүлүк операциялар эсеби	%	-10,9	-12,3	-13,4	-12,1	-34,6	-32,8	-31,7	-31,0	-28,6	-23,0	-18,6
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	33,6	34,4	33,1	33,2	34,8	35,2	36,9	37,0	36,3	35,7	35,1
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	70,1	72,7	71,5	71,6	70,4	68,6	68,4	67,3	64,1	58,2	54,1
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)												
	сом	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928	69,7039	69,6439	80,8100	75,9887	79,6000
5. Монетардык сектор												
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25	4,25	4,25	5,00	5,00	5,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75	2,00	2,00	2,75	2,75	2,75
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02	3,26	3,50	3,55	3,85	3,79
<i>анын ичинде:</i>												
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02	3,27	3,50	3,55	3,85	3,97
улуттук валютага кредиттер боюнча	%	-	0,00	-	-	2,30	2,30	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	3,50	2,88	3,36	-	-	-	2,50
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59	3,79	3,76	3,97	3,95	3,95
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	3,36	-	-	-	3,78	4,15	4,32	4,20
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18	4,10	4,00	4,31	4,52	4,37
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20	4,25	4,23	4,48	4,65	4,70
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	4,73	4,75	4,50	-	-	-	-	-	-
Ачка базасы	%	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0	14,3	11,0	13,6	24,1	28,3
Банктардын тышкаркы ачкалар (M0)	%	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1	12,7	13,2	14,9	26,9	31,7
Ачка топтому (M1)	%	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6	13,9	14,8	14,0	24,4	28,4
"Гар" мааниде колдонулуучу ачка массасы (M2)	%	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2	17,4	17,6	15,9	23,1	24,9
Ачка массасы (M2X)	%	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8	14,7	12,8	16,7	21,7	21,0

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүмдө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. III-чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АӨБ	Азия өнүктүрүү банкы
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
ЕС	Европа бирлиги
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
КНС	кошумча нарк салыгы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIrus Disease 2019)